

A locativus-féle határozók a votjákban.

(Második közlemény.)

I. Az *-n*-ragos határozók.

A) Az *-i-n*-ragos határozók.

6. Eredethatározók.

A *šorin* 'középen' névutó néha eredethatározó jelölésére is szolgál:

ton-šorên veraškäm kël felöled (rólad) mondott beszéd. Istor. 155. | *den-šorên nalpanë* a hitről gondolkozni. U. o. 170. | *den kuton šoryn uno kosoňos šotem* az istenitiszteleket illetőleg sok parancsolatot adott. WIED. 215. | *Joan šoryn verany kutýskem* Jánosról kezdett beszélni. U. o. | *uzyr murten Lazar šoryn mađon* a gazdag emberről és Lázárról [szóló] történet. WIED. 127.

7. Móddhatározók. Eszközhatározók.

I. A móddhatározók kifejezésére rendszeren az instrumentalis *-ä-n* ragja szolgál; az *-i-n* rag ebben a jelentésben sokkal ritkábban fordul elő.

Határozószók: *tonid kitin monän nurjaškini* hogy lehetne én velem birkózni? M. 111. | *kitin solî istaršinää pirni?* hogy juthatna ő a birói székbe? M. 143.

berin-a žin šotid-a nildä? végképpen (minden szertartást megtartva) férjhez adtad-e már leányodat? M. VotjSz. 10, 612. | *tokm'-ažin* hiába, hasztalanul. M. VotjSz. 10.

Főnév ragjaként nagyon ritka. Az említendő példában sem bizonyos, hogy ilyenfajta határozóval van-e dolgunk: *peresioslen des úimaz kižem iuže med šotoz* a halottak (ősök) jó nevében elvetett gabonáját adja. WICHM. I. im. 60. || V. ö. magy.: *Te neuedben emelem fel kezeimet.* Apoc. 9.

II. Tekintethatározók.

Lud-žažäjjos šunět mužem-palaš loběsa, lěktěkěžě, küt-urdäskěn adžid-kä: küt-urdäskěd višoz; tēbērēn adžid-kä: tēbērēd višoz; a žēn adžid-kä: kütēd višoz ha a vadludakat, midőn a meleg vidék felől repülve megjönnek, oldalról (tkp. hasoldalban) láttad meg: oldalod fog fájni; ha hátulról (tkp. hátban) láttad meg: a hátad fog fájni; ha előlről láttad meg: a hasad fog fájni. M. bab. 171.

III. Eszközhatározók.

Részben közvetlenül a helyhatározói jelentésből fejlődtek. Az említendő példák nagy része még igazi helyhatározónak is volna vehető.

žiržā mešokīn gurtaz nuām fejēt egy zsákban hazavitte. M. 109. | *kuato no kīšīn baŋ-kīšet dein Handtuch ist in einem sechsteiligen Weberkamme [gewebt].* WICHM. I. d. 39. | *ta vūš-kēlēn šīžām čūžāz so arēn kot-ku luū vandēnē* ezen imádságban felajánlott kacsát bármikor le lehet vágni azon évben. M. 170. | *māš-kam vīnme mutškoien nulli* öcsémet hátamon kosárban vittem. WICHM. I. d. 464.

Éppigy névutókkal is:

vīlīn: dumsan-berā pīnāl-pījosēn nēljos val-vēlēn busijā mēno busijāz kotējanē a séta után a legények és leányok a mezőre mennek lovon, hogy körüljárják a mezőt. M. 170. | *argēsšjos val-vēlēn lēktām-berā perēsšjos vūšaskēnē kučko* miután az argēs-ok lovon eljöttek, az öregek elkezdének imádkozni. M. 171. | *«kīžī ton vūid? ma šīn a iēn-a paražodēn-a?» so vera: «mon» pē «līkti taššamurtlen pīez vīlīn»* «Wie kamst du? Mit der Eisenbahn oder mit dem Dampfer?» Er sagt: «Ich kam sitzend auf dem Sohn des Waldgeistes». WICHM. II. 167. | *lul-tām luloāz nulloz. — kwas-vīlīn vetlām* lelketlen lelkest hord. — Hókorosolyán-járás. M. tm. 72. | *gurež-murt ošāz vījēsa, pūš āgēr-vēlēn pēžēlēnē kučkā sojā* a hegyi ember megölvén egy ökröt, ezt az izzó szénezen sütögetni kezdi. M. 93.

žīlīn: vadlan pid-žīlāz vetlīs adami kidokīn, mizon ša-žīrīn ulsa, gurtaz bertīnī potām hajdan egy lábán járó (= szegény) ember messze, idegen vidéken élven elindult, hogy visszatérjen falujába. M. 69. | *Bursin bakatīr kulon-ažāz porjoslī sīt-sulānīz kussās kertīnī, silžā tīl-žīlīn pīžsa sīnī kosīz* Burszin hős halála előtt a cseremiszeknek azt hagyta meg, hogy kössék át belével csipőjüket, húsát pedig tűz fölött megsütve egyék meg. M. 62.

šorīn: uzi šundī-šorīn kīšmam a földi eper a naptól (a nap hőségében, napfény közepette) ért meg. Gavr. Mal. d. 12.

IV. Mértékhatározók.

Különös szerkezetet találunk a *tīr* és *tīros* 'teli, teljes' jelentésű szók mellett.

A mivel valami tele van, azt csak ritkán fejezik ki az instrumentalis -*än* ragjával, mint M. 91. *čortjos . . . šilapaáz, ukšoän düdē tēros luctoš, tērmēto* az ördögök töltik a sapkát, míg a szán tele nem lesz pénzzel. Rendesen tőalakot, ragtalan határozót találunk: *korka tiroš kenakjos* a szoba telve van ángyikákkal. M. d. 107. | *korka tiroš adāmi* a ház tele van emberekkel. WICHM. II. tm. 266. | *kor-gid tiroš čuž valjos* az istálló tele sárga lovakkal. M. d. 63. | *kenoš tirjos kenakjos, kor-gid tirjos čuž valjos* a szérú telve ángyikákkal, az istálló telve sárga lovakkal. Gavr. Mal. d. 2. || De nemcsak állapot-, ill. eszközhatározónál találunk ilyen szerkezetet, hanem igazi mértékhatározónál is: *saldatlē izē-tēros azveš kužmaz* a katonának egy teli sapka ezüstöt ajándékozott. M. 116. | *solī Vu-murt šotām pešter-tir āgir* a Vu murt egy teli kosár szenet adott neki. M. 114. | *ukšo-kā šotiskodē, vajū šilapa tēros* ha pénzt adtok, hozzatok egy sapkával teli. M. 91. | *Sūni . . . vedra-tir vuän adāmilān mirdān pottām tilaz kištoz* Sunyi egy teli veder vízzel leönti az embernek nehezen meggyújtott tüzet. M. 139. | *životmi piš-tir, im-tir baštiz kuštām turināz* marhánk összes fogaival, teli szájjal vette az eléje dobott szénát. Perv. III. 31.

Ezen rendes kifejezésmód mellett azonban találunk mértékhatározói jelentésben inessivus (-*i-n*)-ragos alakokat is: *korka tēros ad pišošēd, žugiškozē medam anakajū?* teli házzal való fiaid (fiaid teli házzal) verekednek talán, anyácskám? M. d. 204. | *gid-tiroš ad čunied* csikód egy teli istállódal van (csikód van teli istállóval). Gavr. d. 138. | *čik uknoez ovol, osez ovol, niliz-piez korka-tirošaz* éppenséggel nincs ablaka, nincs ajtaja, [mégis] gyermeke [van] teli házzal (tkp. ház teljében). M. tm. 101. | *adāmi Vu-murtlēš ukšožā aslaz išlapa-tir az-ginā kurām* az ember a Vu-murt-től csak egy teli kalap pénzt kért magának. M. 112.

bīdās «ép, egész, teljes» mellett szintén különös szerkezetet találunk a mértékhatározó kifejezésére: *solen azbaraz lukaskēmīn bīdes azbar šuanššī valjos* sein Hof ist voll von Pferden der Hochzeitsleute. WICHM. II. 166. | *soberē adžže no mutšoaz bīdes mutšo vumurtjos pallan šimīnīz* darauf schaut sie und (sieht) mit ihrem linken Auge, dass die Badestube von Wassergeistern voll ist. U. o. II. 162.*)

*) Ilyen kettőztetésre nézve v. ö. *gužemez gužem bit turim turnamj bad'džim kiš-puruen šaukimaz* einen ganzen Sommer mähten wir Gras im kühlen Schatten einer grossen Birke. WICHM. I. d. 34.

8. Okhatározók. Célhatározók.

Néhány *-i-n* ragos névutó néha ok-, ill. célhatározó jelentésben is előfordul.

I. Okhatározók:

vīlīn: makmar vīlaz siltz no so saldat šote solī kīk-tēti vedraze wegen des Katzenjammers steht er auf, und der Soldat gibt ihm den zweiten Eimer. WICHM. II. 167.

šorīn: so murt-šorēn tuž šulmaškem igen búsult amaz emberért. Istor. 99. | V. ö. *uzi šundi-šorīn kīsmam* a földi eper a naptól ért meg. Gavr. Mal. d. 12.

II. Célhatározók:

kotīrīn:

anaiez vynjosen solen sylyzy jurť šerlon soyn veraškon kotyr anyja és öcsesei a ház mögött álltak, hogy vele beszéljenek. WIED. 168. | *so-kotir = so-ponna* azért. M. VotjSz. 179.

B) Az *-ä-n*-ragos határozók.

E rag eredetéről már beszéltünk. Nem egyéb, mint a locativusi *-n*, a melyet az eredetileg a tőhöz tartozó magánhangzó (*ä, e*) előz meg. Sok mélyhangú szóban és a többesszám *-jos* jele után a rag *-i-n* alakú, és így alakjára nézve teljesen azonos az előbb tárgyalt inessivusi *-i-n* raggal. Nagyobb jelentőséget e hangváltakozásnak nem tulajdoníthatunk. A legtöbb mélyhangú szó mégis *-ä-n* alakban veszi fel e ragot, több szóhoz akár *-ä-*, akár *-i-* vokálissal járulhat*) és a többesi *-jos* után sem hallatlan az *-ä-n* alak (pl. *piiosen* a legényekkel. WICHM. I. d. 429.). Magánhangzóra végződő szókhoz szintén megelőző *ä*-vel járul e rag, a két magánhangzó között keletkező hiatus kitöltésére igen gyakran *j* hangot toldanak közbe, pl. *kuboiēn* rokkával (WICHM. II. tm. 49.), *bodiēn* bottal (u. o. I. d. 369.). | *nīlīn-pijān* gyermekkel. M. 153.

Az *-ä-n* rag főfunkciója instrumentalis-comitativus. Láttuk már, hogy az eredeti locativus-jelentésből hogyan fejlődhetett e jelentés. Azonban még ma is kimutatható az alapjelentése, a mennyiben néha mint hely- (és idő-)határozók ragja is előfordul. Lássuk legelőször is ezeket.**)

*) Pl. *nīl* leány: *nīlīn* (M. 151, 161.) *nīlān* (M. 80, 82.); *tīl* «tűz» instrumentalisa rendszeren *tīlīn*, de WICHM. II. tm. 340. *tīlēn* alakot találunk; *murt* «ember» instrumentalisa *murtān*, de WICHM. II. 74. és u. o. km. 16, 23. *murtīn* stb. stb.

***) Ezekben az *-ä-n* használata a magy. *-n* ragénak felel meg többnyire; a többi határozónál főszerepének megfelelőleg a magyar *-vel* raghoz áll nagyon közel.

1. Helyhatározók.

a) Locativus: *intijän=intijän-ginä ber-viljosiz adkilä-na* csak helylyel-közzel látszanak még maradványai. M. 55. | *tulis šundi šuräs-vilis limijaz durän-kä šuntiz, so arä valäs-nän udaltoz* ha a nap tavasszal az úton levő havat oldalvást olvasztja, abban az esztendőben a nyári vetés [dúsan] fog teremni. M. bab. 41. | *kizles tserles palen med lo* legyünk mentek minden rossz betegségtől! WICHM. I. im. 62. | *soos päuen bitšayo vjütem* ők oldalt szedtek. U. o. II. 65. | *palän karni kulä sišä mal-pamaz* olyan gondolatot el kell úzni. Sar. Azb. 184. | *palän kilni* félremaradni. M. VotjSz. 542. | *eksei duursi mid-puyen* a császár pénzes-zacsója meg van fordítva. WICHM. II. tm. 66. | *küs kezaz med puyän puktësa* a száraz vörösfenyőt hegyére állítva. Amin бүв. 9.)* || *og-inän* együtt, eredet. egy helyütt (= *og ašin*).

b) Superessivus: *kik šurrien tšuz tšipu* két rúdon sárga csibe. WICHM. II. tm. 98. | *palaten abi ban auf der Pritsche das Gesicht der Grossmutter*. U. o. tm. 444. | *saitanez kirosen kiskisa vaiini kur-ke vormozi, so'ki ta murt borde šaitan med kulškoz* ha az ördögöt egy keresztben ide tudják hurczolni, akkor nyúljon az ördög ezen emberhez. WICHM. I. бүв. 18.

c) Inessivus: *taššaien uls vitšä'koi keikai* az erdőben mindenféle vadállat van. WICHM. II. 177. | *kalik ötin ulo gurež viskin, palatkaien korka mesta* az emberek ottan a hegyek között sátrakban laknak, nem házakban. U. o. || Ide vehetők talán ezek is: *ta žukaz tuž badžem purtijän žëila-pal vutož püšto* ezt a kását egy igen nagy üstben estefeléig főzik. M. 171. | *miskam vünme mušškoien nulli* öcsémet [gyakran] vittem hátamon kosárban. WICHM. I. d. 464.

2. Időhatározók.

Idő, nap, éj: *lës-vu uz üšë, pužmer uz üš bažëtänëz turnam turëmlë* harmat nem esik, dér nem esik az idején lekaszált szénára. M. d. 274. | *tunnä nunalän siliskom, pukiskom oš-kurbonän odig milin-kidin Inmar-Kildišin-ponna* a mai napon egy szívvel-lélekkel állunk, ülünk tulok-áldozattal I.-K.-ért. M. 166. | *tunne nunalen* a mai napon. WICHM. I. im. 28. | *milam d'uon ninäuen* a mi ünnepeink csak bizonyos napokon vannak. U. o. d. 207. | *baštem kik džážeg, kik tšëž, va-*

*) E mondatban a *med puyän* állapothatározónak is vehető ilyen értelmezéssel: „másik végével felállítani”.

jem so uje'n-ik tšattšai'n kurbon két ludat, két kacsát vett és azon éjjel feláldozta őket az erdőben. U. o. II. 140.

Éppígy állapotot jelentő szavaknál: *žolob-vu viiam korka lipetiš kuaz-zoren* az ereszcatorna vizének lefolyása a háztetőről esőben. WICHM. II. tm. 15. | *puni-utemja vuem džitaže so gurtz džomitén* a kutyaugatás után [indulva] este alkonyatkor abba a faluba ért. U. o. II. 156. | *žomitän šukna* hajnalban. Glaz. Mát. 25, 1. | *odig-pol so nilaz sur-mumiz važ šukna kežitän purudä vuli istäm* egyszer azt a leányt mostohaanyja jókor reggel a hidegben a tóra küldte vízért. M. 57.

Határozószó: *gerberleš uaze'n daskik iozaz med vuoz hadd legyen* [a szalma] a gerber-ünnep előtt (-ünnepnél előbb) tizenkét bütykössé. WICHM. I. im. 18. | *so-berz džogen tšortem atas* azután nemsokára szólt a kakas. U. o. II. 135.

Vö. magyar: *idején.* | *Hogy más napon reggel Sámsonot megölnéjék.* RMK. II. 342. | *Irtam hétfő éjen.* Lev. T. II. 215. | *Zene hallik sötét éjen.* Ar. | *Mélységes éjjel halotti csendjén ez történt velök.* Ar. Haml. 18. || finn: *tänä päivänä e napon, ma.* Bud. Fny. 89. | *nuoruutensa aikana* ifjúsága idején. U. o. || vogul: *khot näu ölsén pšéne* hol voltál te előbb? VogNyj. Kl. 117. | *khuj-khwaltän nuk kwoqli* hajnalban felkel. VogNGy. IV. 164. stb. (Az összes finnugor nyelvekben. L. WESKE, Untersuchungen).

Az *-ä-n*-ragos időhatározó kifejezheti azt az időt is, melyen belül, melynek tartama alatt megy végbe a cselekvés: *zarñiez pad'dža leštisa imarz tubini og minuten vormoz-ke ha ő, aranyból létrát csinálván, egy percz alatt fel tud mászni az égbe.* WICHM. I. bőv. 11. b). | *odig minuten duñneis gurežez sutisa og ka-ik karo-z-ke ha ő egy percz alatt a föld hegyeit megégeti és megint olyanokká teszi, mint voltak...* U. o. bőv. 8. | *ta duñneis vuko-köz kuw-ke mid'lañ bergatini og minuten vormoz* wenn er allen Mühlrädern dieser Welt für eine Minute (?) eine entgegengesetzte Richtung geben kann. U. o. bőv. 3. b). | *pužimo poju nuuoskiš luojez og minuten sutisa bitto-z-ke...* ha a fenyőerdőbeli homokot egy percz alatt megégetvén elpusztítja... U. o. bőv. 8. | *kviñ nunalen* három nap alatt. WIED. 127.

Vö. zürjén: *viškoös verma žugödny, sešša kuim lunön syös bara vötšny* leronthatom a templomot, és azután három nap alatt (harmadnapra: KÁR.) megint felépíthetem. WIED. 127. || magyar: *Ha annyi időn meg tudod kerülni a várost, a meddig én, akkor megházasodhatol.* Nyr. XIV. 519. || finn: *tämä työ valmistui viitenä vuotena* ez a munka elkészült öt év alatt. Bud. Fny. 89. | *kahtena päivänä teemme tämän työn* két nap alatt elvégezzük ezt a munkát. WESKE 41.

Sokkal ritkább az *-ä-n* ragnak olyan szerepe, mely a magyar *-ig* ragnak felel meg: *nuuoskiš kizleš lisse og minuten šin uskitisa kuaštisa kru-ke bittozi* ha az erdőbeli vörösfenyő tüleveleit egy pillanatilag tartó tekintettel ki tudják szárítani és tönkretenni... WICHM. I. bűv. 4. c). (Ugyanott még egy hasonló példa). | *gužem nënalän učkësa um tēriškeli* egy nyári napon át sem telünk el nézéssel. M. d. 71.

Vö. magy.: *Ott marada három napon*. Sylv.: Uj Test. I. 132. | *Hadd legyen velünk egynehány napokon*. MA.: Bibl. I. 21, 128.

Időhatározók jelölésére szolgál a *šamän* névutó is (*šam* mód, szokás); jelentése: vmi közben, alkalmával, vminek ideje alatt: *uram-kužä vetlon-šamän kunoli pirim* utca hosszant való jártunkban vendégül bementünk hozzátok. Gavr. Mal. d. 11. | *minon šeäniz* menése alkalmával. Sar. Azb. 121. | *ton no ud likti, mon no ug mi'ni, wuon no šamen d'at luom* te nem jössz (hozzám), én nem megyek (hozzád), idővel elidegenedünk egymástól. WICHM. I. d. 161. | *val utšän šain juromi no soin piri* azalatt, hogy lovamat kerestem, eltévedtem, és ezért jöttem be. U. o. II. 92. | *vektši no vektši birkentši; miškon no šamen kin bašte; vektši no nazik mugormes, budon no šamen d'at bašte* a fátyol finom, igen vékony; mosás közben a hideg megrontja; finom, gyöngye testünket az idegen viszi növés közben. U. o. I. d. 44. | *azveš no puñi, šion-puñiž, šion no šamen tui kiliz* ezüst kanalam, evőkanalam, evés közben csak a reze maradt meg. U. o. d. 46. | *veraškon šamen* beszélés közben. U. o. II. km. 64. || Néha előidejűséget fejez ki: *kapkadi pirim, piron-šain mi pukšim* kaputokba bementünk; miután bementünk, leültünk. M. d. 152.

Hasonló jelentésű a *muzän* névutó is. Rendesen szintén csak az *-on*, *-an* végű igenévvel kapcsolatosan fordul elő: *oli-no-tati vetlon muzän dat něljosén-no-todmaškim* arra felé, erre felé jártomban idegen leányokkal ismerkedtem meg. M. d. 48. | *veraškësa mēnon-mēžän gurtazē vüillam* mialatt beszélgetve mentek, falvukba értek. Badz. 49, 56, 22. | *uno utšän-mēžän, đuan-mēžän odik peres murtä šettillam* sok keresés és kérdésés közben egy öreg embert találtak. U. o. 73. | *vetlon-muzän karä pēriřlam* járásuk közben a városba jutottak. Istor. 47, 148. | *azysa vetlon muzen* während er umherirrend ging. WIED. 211. || Néha előidejűséget fejez ki: *mynon muzen nuny kilēm intylen vylazik dugdem* miután ment, megállt éppen azon a helyen, a hol a gyermek feküdt. WIED. 168.

3. Állapothatározók.

a) Azt határozzák meg, hogy minő állapottal hajtja végre vagy szenvedti az alany a cselekvést.

α) Külső, testi állapot:

adžid-a ku-kä tolezin kwaž čeber-dirja vedra-karnanän silis adamijaz? láttad-e valaha a holdban, midőn az idő szép, a vederhordó rúddal álló embert? M. 56. | busi sorin vož iziien murt siloz a mező közepén zöld sapkával áll egy ember. WICHM. II. tm. 4. | viniz nuuäiezlen mesta šora-z-ik sultem bodien der jüngere Bruder stand, mit einem Stocke (in der Hand), mitten auf dem Felde des älteren Bruders. U. o. II. 144. | so nıl askaz tšukna liktiz mumizne aizne kamaliien früh am folgenden Tage kam das Mädchen mit ihrem kamali-Band zu ihrer Mutter und zu ihrem Vater. U. o. 137. | koña-kä ortčisa, Vu-murt uk-šoäniz adami-dorä liktäm rövid idő mulva eljött a Vu-murt az emberhez a pénzzel. M. 112. | gurtaz sionän bertikiz... midőn az eledellel lakásába visszatért. M. 118. | čžēt uläm-berä biskilijän, silän, surän-arakän mudorä menčsa nošik vüšaskėnė kučko kevés idő mulva pogácsával, hússal, sörrrel, pálinkával a mudor-ba menvén ismét imádkozni kezdenek. M. 169. | adamiez so pužei-ku en vuui ležem az embert a rénszarvasbőrrel a tóhoz küldte. WICHM. II. 62. | anajed potoz čužonän, atajed potoz čokmorän anyád kijön egy seprővel, apád kijön egy bunkóval. M. d. 52. || šir kik bižän. — kut gozijosin egér két farkkal. — A bocskor madzagaival. M. tm. 119. | sutär-bamkad mon bamän val ribiszkearczhoz hasonló arczú voltam én. M. d. 23. | žiči gur-vilä tubsa, kabäniz voljaskoz a róka a kemenczére mászva, egészében (egész testével) kiterpeszkedett. M. 121. | robotnikli kosem berektin valjossė jir in izi iules pala er hiess den Knecht die Pferde umkehren, so dass die Köpfe nach dem Walde zu wären. WICHM. II. 127. | vištem anaize tšėši dori nuem no kiniz tšėši viue zibiskitisa keltem der Dummkopf führte seine Mutter zu dem Honig, liess sie mit den Händen an den Honig gelehnt da stehen. U. o. 111. || daskik d'us-pu uen vil korkaie mein neues Haus war mit zwölf Pritschenbrettern versehen. U. o. I. d. 258. | ogez ie-no-ku-no dugdiltäk biraktäm vuän poža ulä az egyik (katlan) soha meg nem szünve forró vízzel fő. M. 72. || žag-dormä čipi jän-kurägän šot! vu-vilmä čožän-žagägän šot add szemétdombomat csibével, tyúkkal; add vizem színét kacsával, lúddal. M. 153. | valdä urdäs-kä ču-nijän šot vajha adnäd lovadat mellette levő csikóval. U. o. | nändė šot ukmīs vižžien, daskik kuroien gabonadat add kilenc gyökérrel, tizenkét szárral. WICHM. I. im. 28. || ebö uen ebö uen bidesmim szükségben, szegénységben növekedtem. WICHM. I. 67.

Ide tartoznak a ruhában, esizmában-féle határozók, melyeket a votjákban -än raggal jelölnek: pirikiz piroz kitaj-dišän, potikiz potoz tođi šod-derämän bementekor kékes ruhá-

ban megy be, kijöttében fehér szőtt ingben (tkp. ruhával, inggel) jön ki. M. tm. 24. WICHM. II. tm. 332. | *pirikiz dišäskonen pärs* ruhában megy be. WICHM. II. tm. 308. | *so jormisa jalan adami-diš-kutän vetloz* ő megszorulván, mindig emberi ruhában fog jární. M. 78. | *totalte sukmanen, gužem šubaien* télen zubonyban, nyáron subában. WICHM. II. tm. 433. | *daskik-kortšogo sapegen liktim* tizenkét vasszöggel ellátott csizmában jöttünk. U. o. I. d. 54. | *uk'miso kuten vetlišios* a kilencz háncsszalagból font bocskorban járkálók. U. o. d. 61. | *ton-no urom, čapogän, mon-no urom čapogän* te is, kedvesem, csizmában [vagy], én is, kedvesem, csizmában vagyok. M. d. 189.

Itt kell megemlítenünk a *berän* 'vissza' határozószót. Eredeti jelentése háttal. Valamely pontból kiindulva, a kiinduló pont felé háttal állunk; visszafelé menve, háttal megyünk vissza, vagy arra megyünk, a merre előbb háttal álltunk.*) A 'visszaadás'nál is az illető tárgy hátrafelé, mintegy háttal teszi meg ugyanazt az utat, melyet előbb előre tett.

aslam gurte bertom-ke bertom ni beren valóban, saját falunkba térünk vissza. WICHM. II. 159. | *baštelä girdä berän, sojä inü ug përtë* vegyének vissza súlyvasatokat, nem veszik azt be az égbe. M. 91. | *berän-üšön-kël* a betegségbe való visszatesés ellen való ráolvasás. Amin. büv. 7. | *minillam minillam addžillamte no beren beriktiškisa veš vortšisa-ik bertillam* mentek, mentek anélkül, hogy látták volna (öket), visszafordultak és mind vágtatva visszajöttek. WICHM. II. 93. || *beren arze täveš azla vutti* a következő éveket tedd ez elé (a köv. évek hadd múlják fölül termékenység tekintetében a mostanit). U. o. I. im. 4.

berän időhatározószóul is előfordul, ismét, újra, még egyszer' jelentésben: *so'berz beren bordžam* azután megint bezárta. WICHM. II. 56. | *so murt beren tuvišse minem* az az ember tavaszszal újra [az erdőbe] ment. U. o. 59.

Vö. zürjén: *loktys zyrön* lapáttal jött. WIED. 126. | *sin-vaön šuys* (votj. *sin-kyli en veram*) mit Tränen sprach er. U. o. | *ližo méno yéno nin-kómön!* lasset mich [herein] zu schlafen mit dem Bastschuh! GENETZ, SUS. Aik. XV, 1. 38. || magy.: *Az a sok nép nagy bajjal és veszedemmel a sz. földre érkezvén.* Mik. TLev. 80. lev. | *Férfi vagyok, ki a veszélynek arczczal fordul, nem háttal.* Jók. RR. III. 29.

β) Lelki állapot: *ta-berä gžžë-bëdsa murtäz mërdäm lulän gid-kapk'-azä vuttä* ezután a köröm nagyságú embert félholtan (alig lélekkel, alig életben) az istálló ajtaja elé viszi. M.

*) Vö. *mînim, mînim no berla n gurte vuim* mentünk, mentünk és haza jöttünk vissza. WICHM. II. 159.

93. | *Mikalla sojä lulën keltësa, azla-pala mënä noš-ik* Miska őt életben hagyván, előre megy ismét. M. 94. | *tuž köti šugen wuško ug nagy szív[beli] bánattal élek.* WICHM. I. d. 338. | *so-berë d'ormemeniz pedlo potisa* azután aggódva (aggodalommal) kimenve . . . U. o. II. 74. | *pinal-jirinim kišno basti* fiatal fejémmel feleséget vettem. M. d. 110. | *šüd vumä vajësal gožjaškëne, kučkiško šüd vu-no kajik kütjosën* elhoznám ténátam irogatni, ténához hasonló kebellet fogok hozzá. M. d. 198. | *tunnä nunalän siliškom, pukiškom oš-kurbonän odig milin-kidîn* *Inmar-Kildišin-ponna* a mai napon egy szívvel-lélekkal állunk, ülünk tulok-áldozattal I.-K.-ért. M. 166. | *dumäz-naimäz dëc mël-këdän užasa, siënë-duënë* kérdéte intézd, hogy jó kedvvel munkálván gabonámat, életemet ehessem, ihassam. M. 169. | *kalik sap džëts milin-kidîn val* az emberek mindig jókedvűek voltak. WICHM. II. 143. | *kalik ulë ni urod milin-kidîn* az emberek most szerencsétlenek (rosszkedvűen élnek). U. o.¹⁾ | *džëts kaliken odig kilin imin šünë iünë inmar med šotoz* adja isten, hogy jó emberekkel egyetértésben (egy nyelvvel, szájjal) együnk és igyunk. U. o. I. im. 29.²⁾

Vö. zürj.: *gažön sy vösna munö* mit Freude darüber geht er fort. WIED. 126. || magy.: *Maradjatok békével.* ÉrdyC. 651. b. | *Legyetek jó kedvvel.* Illy: Préd. I. 600. | *Az Dávid soha semmi dolgaiban néki gonoszszal nem volt.* RMK. II. 361. || *Békén fogunk együtt nyugodni.* Szenv.: Messz. 195. | *Kedven élő asszony népek.* RMK. II. 210.

γ) Melléknevek:

küt kurüktämzës šüdëtëtäk bürdësa vello aulakän keblük kínját nem akarván észrevéeteni, magányosan járnak sirva. M. d. 31. | *ton anakajä üvül-dërja vëdësa bürdiško aulakän* ha te, anyácskám, nem vagy (velem), feküdvén sírok magányosan. M. d. 198.³⁾ | *bušän minon-dërja tirojän bertni karod med-a?* fogod-e tenni, hogy midőn üresen mész, megrakva térj vissza? M. d. 257. | *šöden pirsä töd'ien potoz* geht schwarz hinein, kommt weiss heraus. WICHM. II. tm. 189.⁴⁾ | *pyryny ulonä éuten* sántán menni az életre. WIED. Votj. nyelvt. 32.

¹⁾ Vö. *oš-pi-kurbon šotëkom odig milis-kidis tunnä nunalän* tulokáldozatot adunk ma egy szívből-lélekből. M. 166, 167.

²⁾ Vö. *odig kilis imis* einstimmig und einmütig (eig. aus einer Zunge und aus einem Munde). WICHM. I. im. 29, 30, 32.

³⁾ Vö. az *f)* pontban γ) betű alatt említett példát: *ogen wuonez tuž šëkit* az egyedüllét igen rossz.

⁴⁾ Vö. *-in* raggal: *korka püre šëd'in, pedlo pots ted'iin* geht schwarz in das Haus, kommt weiss heraus. WICHM. II. tm. 381.

Ide tartozik a *éóéän* szó is; *éóé* = együtt levő, *éóéän* = együtt levőül, együtt. Pl. *adami vu-ko-kužoän éóéän gurtaz bertäm az ember a molnárral együtt haza ment.* M. 142. | *kanava-durin piän nilin éóéän silä árok partján egy legény egy leánnyal együtt áll.* M. d. 138. | *tšotšen pirillam korka* együtt bementek a házba. WICHM. II. 108. || Számnevek mellett (l. f) pont alatt): *kirdžanom kik tšotšen* énekeljünk mi ketten. WICHM. I. d. 1. | *mi bürdiskomē kūn éóéän* mi hárman együtt sírunk. M. d. 239.*)

Titkon: *něl luškämän sultäm-no pegžäm* a leány titkon fölkel és elfutott. Gavr. mes. 8. E szónak különben rendszeren a ragtalan *luškäm*, *luškäm* alakja használatos: *so-no kış-noez-sori luškäm minäm* titkon utána ment ő is a feleségének. M. 133. | *tüjü adžisa, luškäm korkaz piräm-no gur-vilä tubäm* ezt látván titkon bement a szobába és a kemence tetejére mászott. U. o. | *ta dišsü ämez-piez luškäm pedlo potsa, sutäm* ezen ruháját a veje titkon kimenve elérte. M. 78. A WIEDEMANN említette *lušken* talán nem más, mint a *luškämän* összevont alakja.

Itt említjük a *kojon*, *küjën*, *küjän* névutót is (alapszava tat. *köj* mód, minőség, szerkezet, dallam, széphangzat. MUNKÁCSI NYK. XVIII. Votj. nyelvt. 600.). Pl.:

korkaüz buš küjën očortä a házat üresen találja. Kaz. Mát. 12, 44. | *Adamän Jeva golēs küjën vetillam* Ádám és Éva meztelenül járt. Istor. 4, 5.

L. még az *essivus* tárgyalásánál.

b) Együttlétet és együtteműködést fejeznek ki. Az átmenet az előbbi csoportról erre egészen természetes. A következő mondat például mintegy átvezet az együttlét kifejezésehez: *kwañer val soki-ik pel'iniz éóé nodä vijam* a szegény ló egész a füleig (tkp. fülel együtt) belesülyedt a mocsárba. M. 134.

α) Valakivel együtt él, lakik, megy, sétál stb.: *taži bakalän a d'amijän ulonez biräm* így szünt meg a békának az emberrel [való] élete. M. 78. | *so urt-murtjosën og-ažën ulä ő* együtt lakik a votjakkal. M. 95. | *žec nilin-pijän, žec kwa-tir šem-jään, žec gid-tir pudo-životän ulni-vilni bur-šuddä sot* add jó szerencsédet, hogy jó gyermekkel, teli *kwa* jó családdal, teli istálló jó lábas jószággal élhessünk. M. 161. | *koč-kinä murtlän kış-*

*) Gyakran ragtalanul *éóé*; pl. *mon ainäm tšotš giri* atyámmal együtt szántottam. WICHM. I. d. 464. | *minom tšotš žugiš-kinä vumurtjosin* menjünk együtt, a *vu-murtokkal* harcolni. U. o. II. 126.

noäniz ulišaz Inmar taži karä bárkivel, ki más feleségével él, I. így bánik el. M. 135. | *ta ujez podjačjosin holon uj ez az* éj irnokokkal háltni való éj. M. d. 127. | *tođi-no kalpak izžam apajän eik izitäk kilii mon kaltak* fehér kalpagot felvett néni-kével bizony sohasem aludtam én szerencsétlen. M. d. 113. || *korkaşenim mon tonz pumiško suren vinaien, náien, slalenim, džetés aslam semidiienim* házamból eléd megyek sörrel, borral, kenyérral, sóval, jó családommal. WICHM. I. im. 50. || *kinä gažaj, soin vetli* a kit kedveltem, azzal jártam. M. d. 23. | *lëk ali monänem* gyere most velem. M. 94. | *mi gurež-murtän dumsané ménom* mi a hegyi emberrel sétálni megyünk. M. 92.

β) Együttműködés: valakinek a társaságában tesz valamit: *vu-ko-kužoän gorsok-vužas korkaz pirsä tatln* *korka-kužoän kışnoles dumižä utčani kutkillam* a fazékárus bemenvén a molnárral, a gazdával együtt keresni kezdték az asszony szeretőjét. M. 142. | *so adami pijosin iz ti-durä kartopka mertäm* ez az ember fiaival burgonyát ültetett a tópartra. M. 108. | *soki so adamilän kışnoez niriš-šeän-ik olo-kin jurttišjosin iz kartežlän veramezja uj-kotirti čisto pornütäm* akkor az embernek a felesége az előbbi módra bizonyos segítőkkel mindent elvégzett férjének mondása szerint, egy éjen át. M. 70. | *žec vižikumijän šini-juni šot* jó rokonsággal add, hogy ehessen, ihassam. M. 158. | *pinaliosin odig kilis žmīs med užalom* hadd dolgozzunk gyermekeinkkel egyetértésben. WICHM. I. im. 32.

γ) Együttműködés: valakinek társaságában szenved valami cselekvést: *tatsė vuša odik tēpijuz vēžijünēz ēškaltū* ide érvén kitép egy tölgyet tövestül. M. 89. | *keñiräniz monā žuk požtisa «šio» šuā-val* darájával péppé főzvéen engemet, azt mondja vala, hogy megesz. M. 81. | *Mikalla čortāz gondērān og-ažü kor-gidü boržasa pop-dorä mėnä* Miska az istállóba együvé zárván be az ördögöt a medvével, a paphoz megy. M. 92. | *vi-uadži dišam dišiošti šuresen šuresen atške dir euer* angezogenes Kleid ist schon vom Wege aus sichtbar (tkp. az úttal együtt). WICHM. I. d. 130. | *waž adkäm kuzän-palän ačid ut, waž vordkäm nilin-pijän ačid ut* először ismert felemmel, párommal óvj meg magad, először született gyermekemmel óvj meg magad. M. 153.

Az együttlétet nyomatékosabban úgy fejezik ki, hogy az -än ragos határozó mellé még bizonyos adverbiumokat tesznek, még pedig rendszeren *šoē, šoēän, valčü* szókat:

adami vu-ko-kužoän šoēän gurtaz bertäm az ember a molnárral együtt hazament. M. 142. | *so-berē stariken ludketšen tšotš vetližü urod kışnoiez dorē* azután együtt ment a férj a nyúllal a beteg asszonyhoz. WICHM. II. 153. | *mīno-d-ke, starikenid tšotš mīn* ha méz, férjeddal együtt menj. U. o. 122. |

kanava durin piän nilin eošan silä árok partján egy legény egy leánnyal együtt áll. M. d. 138. | *tolež so niläz vedra-karnanäniz valsä nüppi-ginä žutäm* a hold azt a leányt vederhordó rúdjaival együtt nesztelenül felemelte. M. 57. | *ešjosén valcä šeděné* . . . a társakkal együtt játszani. M. d. 225.

Ritkábban más határozószókkal:

Mikalla gondéräz dugdētäsa čortän artä kētkä-no gurtaz bertä Miska megállítván a medvét, befogja együtt az ördöggel és hazatér. M. 91. | *so-bere pīro ni emespijen itšimeinen arten korkaz* ezután a völegény és a menyasszony együtt bemennek a házba. WICHM. II. 182. | *kin-kä ben tiledli pumit uz kar, so tiledin urtsä* a ki nem tesz ellenetekre, az veletek együtt van (mellettek van). Márk. 9, 40.

Ezek a határozószók önállóan is előfordulnak. Pl.:

ketštaga iztagaien ulllam tšotš egy kecskebak és egy kos együtt éltek. WICHM. II. 155. | *ulom valcä, vilom valcä* éljünk együtt, legyünk együtt. M. d. 188. || *än kuräkti, o-g-žin ulsa ačmäos um birä* ne búsulj, együtt élve mi nem fogunk elveszni. M. 70. | *o-g-i-nän* együtt. M. VotjSz. 65. | *ajda, minom urtsä tälä* gyere, menjünk együtt az erdőbe. Amin. mes. 10. | *urtše valtše* együtt. WICHM. I. 132.

Külön említjük a következőket:

tuž šoliko adamijos van, kudiz čirtijäniz eoš, kudiz kuskiniz eoš vir-puškin vetlo igen bűnös emberek is vannak, ki a nyakáig, ki a csipőjeig járkal vérben. M. 72. | *kwañer val soki-ik peliniz eoš nodä vjäm* a szegény ló azonnal egész a füléig (tkp. fülével együtt) belesüllyedt a mocsárba. M. 134. | *vümä küskén čoš* vizünk derékig ér. Gavr. d. 96.

Az együttlétből magyarázandók az olyan időhatározók is, melyek azt fejezik ki, hogy «a cselekvés a megnevezett idővel együtt áll be vagy foly» (MHat. I. 387.). Pl.: *ta duonäz duc paskaän čoč kučkäsa* . . . ezen ünnepet az orosz húsvétal együtt kezdvén meg . . . M. 169. | *časän kikän nunaled birož, nunalän kikän arñaed vuoz, arñään kikän toležed vuoz, toležän kikän ared vuoz; va-pum birsa, adami birož két órával* (értsd: múltán) eltelik a nap, két nappal eljön a hét (t. i. a hét vége), két héttel eljön a hónap, két hónappal eljön az év; eltelvén az idő, elvész az ember. M. d. 272. || Vö. magy.: *Készen várja lajtorjával, azon menjenek fel a hagyott órával*. Gyöngy: MV. 3. 206.

Vö. zürj.: *ollys völyls mort aslas inön i ne ydžyt vonön* élt egy ember feleségével és kis öcscsével. WIED. 127. | *kolys ötik mamaön* anyjával együtt (egyszerre, egy időben) halt meg. U. o.

c) Az együttlétből következik az -*ä-n* ragnak az a sze-

repe, hogy igen gyakran egyenlő mondatrészeket kapcsol, vagyis «és» jelentésű. Az olyan mondat, mint: *milam agailen kisijaz az vesén z arú i žingirtoz*, melyet WICHMANN (I. d. 199.) így fordít: «in der Tasche unserer älteren Bruders klingeln das Gold und das Silber», kétféleképpen fogható fel, mégpedig vagy úgy, hogy «az arany az ezüsttel cseng»,*) vagy pedig úgy értelmezhető, hogy «arany és ezüst cseng». Éppígy ez a mondat is: *baka tuž žecés tiroš valjosiz ktkisa ämes-pizü kišno äniž gurtaz ležäm* a béka sok pompás lovát befogván, haza küldte vejét a feleségével (vagy: és feleségét). M. 77. Nagyon gyakran azonban csak «és» jelentésű lehet az -ä-n, különösen ha az állítmány többesszámú.

α) Az -ä-n a kéttagú alany két tagját köti össze.

1. Az első tag veszi fel a ragot, míg a második nominativusban van: *mějego murtän gurež-murt čal beräčko* a bajszos és a hegyi ember csakhamar visszatérnek. M. 93. | *anaiien atai d'uauož-ke* ha anyám és atyám kérdezi. WICHM. I. d. 255. | *anajän ataj, aj, vordäm-dër* anyánk s atyánk, hej, felneveltek. M. d. 207. | *narak kijen ebek potem* csak kígyó és béka jött ki. WICHM. II. 71. || Különösen czimekben és találós mesékre való feleletekben: *a d'amiien päuesmurt* az ember és az erdei manó. U. o. II. 84. | *Vu-murtän goži-puniš adami a Vu-murt* és a kötélverő ember. M. 111. | *uknoien gur* az ablak és a kemence. WICHM. II. tm. 88. | *väulen pidiniz bižiz* a ló lábai és farka. U. o. tm. 142. | *tolesen tolež* a hold (*tolež*) és a csikó (*toles*). U. o. tm. 9, 247. | *tšijen tül* a tűz (*tül*) és a füst. U. o. tm. 35.

2. A második tag kapja az -ä-n ragot: *vumurt gondiren särtši kižillam a vu-murt* és a medve repát vetettek. WICHM. II. 124. | *ketštaga ižtagaien tubiž žek kize* a kecskék és a kos felmászta a nagy fenyőre. U. o. 155. | *sojos pšulo ali no so kišnoiieniz* ők még most is élnek, ő meg a felesége. U. o. 94. | «*kži ton tatči, mizon šajirä vuid?*» *juallam šundi muminiž* «hogyan jöttél te erre az idegen vidékre?» kérdezték a nap és az anyja. M. 71.

3. A kapcsoló kötőszó rendszeren -no.*) Ezt helyettesíti a

*) Vö. *milam kersälän kisijaz az vesän altän žengertä-dër* a mi vejünk zsebében cseng alkalmasint az arany az ezüsttel. M. d. 161.

***) Pl. *kišno no kži* az asszony meg a borsó. WICHM. II. 148. | *šundiäd no tožežed koč-kitin odig luoz, točko kiloz ataiien anai* a nap és a hold mindenütt ugyanaz, de atyám és anyám visszamarad. U. o. I. d. 410. — Csak ritkán teszik a sza-

most tárgyalt szerkezetekben az *-än* rag. A két szerkezet keveredéséből származnak olyan mondatok, melyekben az *-än* ragon felül még a kapcsoló kötőszót is használják: *so poktsi niulen säuamez mu en no kenem-tis ginek* annak a kis leánynak ajándéka csak méz és kendermag. WICHM. I. d. 111. || *kisiam no ponem pransus kišet anaiien no atai kađ pote* a zsebembe tett francia kendőm atyámhoz és anyámhoz hasonlóan [hasonló becstűnek] tűnik. U. o. d. 387.

4. Az alany mindkét tagjához teszik az *-än* ragot: *kionän žičijän pegšini kutküllam* a farkas és a róka futni kezdtek. M. 126. | *ta kišnoän kartän so pid-jil murtlän noš-ik gurt-palaz minni kutküllam* ez a feleség és férj megint menni kezdett a gyalog ember faluja felé. M. 70. | *so'birē so vedunen šaitanen koško ni gurtaz so vedun-murtlen* azután a varázsló és az ördög a varázsló házába megy. WICHM. I. bűv. 36. || Czímekben és találós mesékben: *vižtamän Vu-murt-piän* a bolond és a *Vu-murt-fi*. M. 108. | *žičijän kionän* a róka és a farkas. M. 124. | *džutšen tšattšamurten* az orosz és az erdei manó. WICHM. II. 130. | *vožojosin niljosin* a vožo-k és a leányok. U. o. 137. | *korka-sigün je-tušen vir-tušen. — toležēn šundien* a házpadlásán jég-teknő, vér-teknő. — A hold és a nap. U. o. II. tm. 385, 429. | *džitšien punnien uatše pumiš utško. — guren košaken* róka és kutya szemtől szembe néznek. — Kemencze és ablak. U. o. II. tm. 356.

5. Az alany mindkét tagja felveszi az *-än* ragot, de azonkívül a kettő között még kapcsoló kötőszó is van: *vaškala dirja ta mužem-vilin porän-no ud-murtän ulillam* hajdani időben ezen a földön cseremiszt és votják lakott. M. 61. | *vaškala dirja lud-kečän-no žičijän bidän korka leštilam* hajdani időben a nyúl és a róka házat készítettek. M. 120. | *kwašer nilän-no vedin-kišnoän* a szegény leány és a boszorkányasszony. M. 80. | *Vu-murtän-no kišno-murtän* a *Vu-murt* és egy asszony. M. 114. | *ošönän-no ošan* az akasztó és az ökör. M. tm. 140. = *ošönen ošen*. WICHM. II. tm. 357. | *toležän-no toläsän* hold és csikó. M. tm. 143.)*

vakat egymás mellé, a nélkül, hogy kötőszóval kapcsolnák: *kwiñ kuž. — šurās, šur, kešer* három hosszú van. — Út, folyó, kerítés. M. tm. 118. | *milemez vordis anaj-ataj uj-šortak umä uz ušē* minket szülő anyánk, atyánk, éjfél kivéve nem esnek álomba. M. d. 206. | *gur, ukno* a kemencze és az ablak. WICHM. II. tm. 11.

*) Néha három szót is összekötnek: *kipijän lijälän piš-pu-jlän* a fatőke, fatörzs és fatető. M. tm. 37. | *lulojosin piš-pujos-no turimjos* lelkesek meg fák és füvek. M. 1.

β) Az *-ä-n* a kéttagú tárgy két tagját köti össze.

1. Az első tag veszi fel a ragot: *mīlam apai kīien ebek vajoz* a mi nénénk kigyót és békát hoz. WICHM. II. 71. | *bazare vaškīm bižisa uko ien gaitan baštini* futva mentünk le a vásárra paszomántot és szalagot vásárolni. U. o. I. d. 91. | *gužem kuazioslen pösiosiz šir-puen bad'-pudε sute dīr* a nyári idő forrósága égeti a szilfát és a fűzfát. U. o. d. 177. || *tonānid monā tugan — šusa kultožami um kuštiskā* te és én egymást atyafinak nevezvén, holtunkig nem hagyjuk el egymást. M. d. 188.

2. A második tag *-ä-n*-ragos. Ez a szerkezet sokkal ritkább. Példák: *so niulen tšuž-apaiez askis niute karteniz no šik puui ležem* a leány nagynénje másnap leányát és férjét megint fáért küldte. WICHM. II. 70. | *sokī itšimeñ uškite nānturiž ve ien* akkor a menyasszony kenyérvéget és vaját dob (a vízbe). U. o. II. 182. | *baka . . . ämes-pizä kišnoāniz gurtaz ležäm* a béka haza küldte vejét és feleségét. M. 77.

3. Az *-ä-n* ragon kívül még a *no* kötőszót is használják: *džök kotīradī pukšillamdi, muen no puñi med poņe* az asztal köré ültetek, tegyetek rá mézet és kanalat. WICHM. I. d. 211.*)

γ) Megszólításban (vocativus) is: *anaiien atai, en bōrdeuε* anyám és apám, ne sírjatok. WICHM. I. d. 252.

δ) Ragoz szóknál, ha a két egyforma mondatrészt *-ä-n* rag segítségével kötik össze, rendszerint az első taghoz teszik az *-ä-n* ragot és a második veszi fel az illető ragot.

1. Az adessivus *-län* ragjával: *so Terentejän Palagejlän danzē koškām muzon šajērā* annak a Terentejnek és Palagejnek híruk elmegy idegen vidékre. M. d. 80. | *urt-mort pijo sēn urt-mort nēļoslän danzē koškām Kuzonā* a votják fiúknak s votják leányoknak híruk eljut Kázánba. M. d. 265. | *kūnmāti, niūlāti nēnal peres murtjosēn kēšnojoslän šuldēr dūonzē luā* harmadik [és] negyedik napon az öreg embereknek és asszonyoknak szokott lenni víg ünnepük. M. 170. | *mardan-ataien bijaduraklen porjosin ožmaškemzi*: Mardan apa és Bija-durak harcza a cseremiszekkel. WICHM. II. 99. | *Adamēn Evalēn šelykjosyz* Ádám és Éva bűnei. WIED. 127.

2. Az ablativus *-leš* ragjával: *odig šurez no aji-tšōžen mumī-tšōžleš ujamze giņe addžim* csak egy folyót s kacsagúnárnak és kacsának úszását (úszó gúnárt és kacsát) láttuk. WICHM. II. 93. | *mīlemiz vordis anaiien atailis tšizatiskom dīr šuūem*

*) Háromtagú tárgynál: *ta ujšjos no šik addžillam tšerken popez no pop-kišnoņez* az üldözők mostan templomot, papot és papnét láttak. WICHM. II. 93. | *tšerkez no popen pop-kišnoņez giņe addžim* csak templomot, papot és papnét láttunk. U. o.

kövössé a minket nevelő anyánknak és atyánknak szívük háját olvasztjuk (engedetlenségünkkel). U. o. I. d. 177.

Néha mind a két szóhoz hozzáteszik az *-ä-n* ragot: *vedin-kišno gurtaz bertäm-berä nilän čuñjānles pegžämzäs adžisa tuž lek luoz* a boszorkányasszony hazatérte után, a leány és a csikó szökését látván, igen dühös lett. M. 81.

e) Névutók mellett:

Kuzonen musko kusipin lymj usjitek paš kilem Kázán és Moszka között üres hely maradt, mivel nem havazott. WICHM. I. d. 174. | *jo-vilä sultonän-no voj-dirän kuspın kilziskikid...* ha a jégre való állás és a vajas hét közt hallgatózván... M. bab. 93. | *Kušoän-no Vuž-žumjään kuspın paškam šik-ñuk van* K. és V. között egy mély berkesvölgy van. M. bab. 155. | *jo-vilä-s ultonän-no uništonän viskin* a jégreállás és az uništon ünnepek közt. M. 57. | *Inmarän-no pilemän viskin zarñi-burdo dušäs ulä* a menny és felhő között él egy arany-szárnyú ölyv. M. 177. | *uzyr murten Lazar šoryn madon* die Erzählung von dem reichen Manne und Lazarus. WIED. 127.

A most tárgyalt különös szerkesztésmódnak — hogy t. i. az *-ä-n* rag mintegy kapcsoló kötőszóul szerepelhet, vagyis «és» jelentésű — a magyarban is megtaláljuk a nyomait az olyan mondatokban, mint: *Az Miska herczeg mind a fiaival megfélemtenek.* ErdyC. 395. | *Dicsérjenek tehát tégedet menny és föld teremője, a nap a holddal.* Csúzi: Síp. 259. L. SIMONYI, MHat. I. 363.

Különösen feltűnő az egyezés a vogulban: *čarkétnět patalex ukñ kharrátaxltet* padló és tetőzet egybe néz. VognGY. T. IV. 403. | *nñět khom qš kaptäru touleměst* a nő és férje megint galamb alakjában röpültek tova. U. o. T. IV. 366.

d) Az együttlét csoportjához legközelebb állanak az egyenlőség, összeillés, közösség kifejezései: *d'uem murten kilz saž murten kilñiz ug ke'šš* a részeg ember szava nem egyezik meg a józan ember szavával. WICHM. II. km. 8. | *bai murt bai murten veraškoz; jarli murten kilz uz ke'šš* a gazdag ember gazdag emberrel beszél; szava nem egyezik meg a szegény emberrel (a sz. emb. szavával). U. o. km. 2. | *piñäuen peres odig lue* az öreg ember hasonló lesz a gyermekhez (a gyermekkel egyforma). U. o. km. 58. | *ččajoslän vüšaskämzē-no vüšas kämtään odik* az olyanoknak az imádkozásuk egyforma a nem imádkozással. Üg. 25. | *karındaš-ke kutod, džěšše kuti, asiosinid no tšotš med lo* ha rokont szerzel, jót szerezz, hogy magadféle (WICHM.: deinesgleichen; tkp. tieiddel együtt való, tieiddel egyenlő) legyen. WICHM. I. d. 169. | *pisen-puen oq džuzda* a fával egyenlő magasságú. U. o. II. tm. 169. (Gavr. tm. 127.) | *kočšišen punnu ku'ke urom luoz* ha a kutya a macská-

val összebarátkozik. WICHM. I. bűv. 1. c). | *piiez nîlîn uz vošte* ein Knabe kann nicht mit einem Mädchen verwechselt werden. U. o. II. km. 15. | *Mikall'a dišzä-kutsä peres murtän voštisa...* Miska kicserélvén ruháját az öreg emberrel. M. 94.*)

Vö. magyar: *A fiúnak akarátja... egy volt a mennyei atyának akarátjával.* NagyszC. 105. | *Megegyez te veled minden gondolatom.* Orczy: KöltH. 114. | *Világ előtt véled gyűrűt cserélek.* Népd.

e) «Szintén közvetetlen az együttlét jelentéséből magyarázódik» az -*än* rag használata oly kifejezésekben, «melyek közlekedést, kölcsönös érintkezést, továbbá melyek foglalkozást» jelölnek.

1. Beszél, beszélget valakivel: *tonänid veraskisa, ačim-no vižtämisko ini* veled beszélgetve, magam is megbolondúlok már. M. 109. | *dec esjos en em veraskenē üvül-dēr mēnam dec kēlē* jó barátaimmal beszélgetni, nincs (bizony) nekem jó nyelvem. M. d. 221. | *pinal murt pinal murtin veraskoz* a fiatal emberek fiatal emberekkel beszélgetnek. WICHM. II. km. 16. || *mon tonän istop vinään dallašo* én egy üveg pálinkába fogadok veled. M. 142.

2. Társalkodik, barátkozik, egyesül, társul, megegyez vkivel: *žeč ađamijän vaškisa, šisa-jusa ulono kar Inmarü* tedd, Inmarom, (hogy) jó emberrel társalkodván, evén, iván élhessek. M. 147. | *ug wromjaski ni ta-berz tonen* te veled ezentúl nem fogok már barátságot kötni. WICHM. II. 116. | *vižmo murt vištem murtin uz kušilē* okos ember nem csatlakozik bolondhoz (társul bolonddal). U. o. km. 23. | *bertikuz so in tšotša muket udmort* visszatértében egy másik votják csatlakozott hozzá (egyesült vele). U. o. II. 119. | *so piiez tupatskiz vumurten* az a fiú megegyezett a *vu-murt*-tal (házasságát illetőleg). U. o. 122.

Találkozik vkivel: *šuräs-vilisän kuläm-murt-nu isän pumiškoz* az úton halottvivő emberrel találkozik. M. 138. | *so mīnem mīnem no gondiren pumiškem* ment, ment és egy medvével találkozott. WICHM. II. 153. | *šuräs-duriš kühmäti korkaän pujiško* az út mellett egy harmadik házzal találko-

*) Vö. eszközhatározóval is: *mon egiren azves vošti* én szénen ezüstöt cseréltem. MUNKÁCSI, Votj. nyelvmut. mes. 1. | *egirzä azves en voštili* cseréljétek be a szénen ezüstön. U. o. | *kulem anajinim čeber nil voštisa vaji* megholt anyámon egy szép leányt cseréltem (cserélve hoztam). U. o. || Vö. magyar: *De te meg ne cseréld sorsodat sorsával.* Orczy: KöltSz. 48. | *Ruháját máséval kicseréli* (CzF. VI. 906.).

nak. M. 94. | *Kuzon úramti potékem majo rän pugit mon lui* midőn Kázán utcáján elindultam, egy őrnagygyal találkoztam én. M. d. 20. | *okpou mardan-atai bija-duraken vož ponna vatše vuillam* einmal traf Vater M. wegen einer Wiese mit Bija-durak zusammen. WICHM. II. 98. | *pumšikšt sed džitšien, tedī ketsen, turen, šalajen* hadd találkozom (tkp. találkoztass) fekete rókával, fehér nyúllal, fajddal, császármadárral. U. o. I. im. 47.¹⁾

Megismerkedik vkivel: *dat nēlj osēn-no todmaškim* idegen leányokkal ismerkedtem meg. M. d. 48. | *dēsūtkišed-kajik čerdēsa, todmaškēnē luoz medam dū ņ ņ ajān?* úgy olvasván, mint a tanítód, meg lehet talán ismerkedni a világgal? M. d. 277. | *ti tuga nā nīm todām-berā* miután veletek, atyámfiai, megismerkedtem. M. d. 216.

3. Talán nem ruscismus — mint WIEDEMANN és MUNKÁCSI²⁾ gondolja — hanem az analogia hatásának tudandó be, hogy a most említett igék ellentétét: elválni vkitől is *-ān* raggal szerkesztik:

tilēdin medam lukiški šuša odig išan kju ōi vera nem szóltam egy rossz szót sem, nehogy egymástól elváljunk (tkp. nehogy én tőletek elváljak). WICHM. I. d. 158. | *tovežed pukšo, šundiēd džuzāuoz, so'ki lukiškom d'oziosin* a hold lenyugszik, a nap fölkel, csak akkor válunk el kortársainktól. U. o. d. 303. | *as kišno āniz lukiškoz* elválik a feleségétől. Glaz. Mát. 19, 9.³⁾

¹⁾ Vö. *ērodān pugit lūimē* a rosszal szemben vagyunk. M. d. 276. | *ērodlē pugit luomē* a rossznak ellenére leszünk. U. o. | *korkašenim mon tonε pumiško suren vinaien . . .* aus meiner Stube gehe ich dir (tkp. téged a c.c.) entgegen mit Bier und Wein . . . WICHM. I. im. 50. | *šures vilšien pumitam ņ ulesmurtez* (acc.), az úton egy erdei manóval találkozott. U. o. II. 126.

²⁾ L. M. VotjSz. 756.

³⁾ De *-lēš (-től)* raggal is: *tuga njosēliš űj lukiškēsal* nem távoznék rokonaimtól. Gavr. d. 106. | *kwiņmāti nunalaz kužmiz so-bordištiz-no lukiškā* harmadnapra ő tőle (tkp. mellőle) is elvált ereje. M. 62. | *kenzū kubaezēš lukēnē lēkti* jöttem, hogy a menyé ellensége legyen az ő napának (Kár.; tkp. elválaszszam a napától). Kaz. Mát. 10, 35.

Hasonló szerkezetet találunk a zürjében. Pl. *jansōdtšiny aslas gōtyrkōd sich scheiden von seinem Weibe (-kōd a comitativus ragja: magy. -vel együtt)*. WIED. 128. | *jansōtēi von ōkōt* elváltam testvéremtől (tkp. testvéremmel). NyK. XVII. 385. |

Éppígy *pellal-* 'igézni, ráolvasni' ige mellett (mintegy 'ráolvasással elválaszt, megszabadít' vtől): *murt-ved'd'námen* (söremen) *pellan* Zauberspruch gegen das Verderben eines Menschen. WICHM. I. 170. | *sin-ušemen pelláskon* Zauberspruch gegen böse Blicke. U. o. 171. | *sutiškemen pellan* Zauberspruch gegen Brandstiftung. U. o. 175. | *potosen pellan* Z. gegen Geschwüre. U. o. 176. | *kormosen pellan* Z. gegen die Krätze. U. o. 179. | *gibiien pellan* Z. gegen «den Pilz». U. o. | *teiseen pellan* Z. gegen das Friesel. U. o. 180. | *áviz-tšeren pellan* Z. gegen eine Krankheit im Knie. U. o. 181. | *ašaki-tšeren pellan* Z. gegen die Syphilis. U. o.

Felfogásunkat — hogy t. i. ezekben az -*án* rag éppolyan jelentésű, mint az «elválni vtől»-félékben és úgy magyarázandó, hogy «ráolvasással megszabadít vmitől» — két körülmény erősíti:

a) *pellan* mellett a blativusi -*les* ragot is találunk: *kuiarakles pellan* Zauberspruch gegen die Wassersucht. WICHM. I. 188.*)

b) Igen gyakran *accusativus*-szal szerkesztik (ilyen értelemben: elválaszt, eltíz vmit): *vednamáz pellan kil* igézés ellen való ráolvasás. M. 177. | *sin-ušämáz pellan kil* szemverés ellen való ráolv. M. 182. | *ašaki-tšerez pellan dirja tšigatisa pelláskod* die Beschwörung der Syphilis geschieht durch Räuchern. WICHM. I. bty. 18. | *vednamez pellan* Zauberspruch gegen das Verderben. U. o. I. 185. | *sin-ušemez pellan* Z. gegen Bezau-berung durch böse Blicke. U. o. 186. | *buuikhez pellan* Z. gegen die Magenbeschwerde. U. o. 187.

Valószínűleg így kell értelmeznünk ezeket is: *Bulik-perijän-a pellano?* *Lud-perijän-a pellano?* *tolzil-perijän-a pellano?* *šuräs-perijän sat pellano?*, melyeket MUNKÁCSI (M. 183, 184.) így fordít: *Bulik*-manóval kellene-e ráolvasni? *L.*-manóval kellene-e ráolvasni? Szélteteji m.-val kellene-e ráolv.? Az úti manóval kellene tán ráolvasni? Talán helyesebben így: *B.*-manó ellen kellene-e ráolvasni? *L.*-m. ellen kellene-e ráolvasni? stb.

4. Versenyez, mérközik vkivel: *džök vjuad no puk-*

mödis jansöteini siköt gusen titkon el akart tőle válni. (Mát. 1, 19.). NYK. XVII. 399.

Vö. magyar. *harczol vkivel, idegen vkihez, távol, messze vmihez*. SIMONYI MHat. I. 24, 25. KERTÉSZ, Analógia a mondatszerkesztésben. 31. (SIMONYI indogermán nyelvekből is idéz több példát.)

*) Ennek megfelelőleg: *kinä-kä pellani* valakire ráolvasni (*kinä* *accus.*; tehát «valakire ráfújni [jemanden anhauchen], valakit megszabadítani vtől»). M. 177.

tem ug dashik istoped. sundien no vatše dāulašo asztalodra tizenkét palaczk van téve; (fényük) a nappal vetélkedik. WICHM. I. d. 352. | *so tir istop žumja'asin dallasā* azon teli palaczk a žumja-beliekkal küszködik. M. d. 155. | *minam piči vininim biša šoēatkini min ali luče* menj inkább most, mérkőzzél az én kis öcsémmel (futván). M. 112.

Küzd, birkózik, harczol, verekszik stb. vkivel: *mardan-atai būa-duraken tuž uno pou porjosin ožmaškini vetillam* M. apa és *Bija-durak* igen gyakran mentek a cseremiszekkel hadakozni. WICHM. II. 99. | *kizē mon tačā kuž kukān (čibiñān) űurjaškom; med űurjaškoz tonānēd ošā* hogyan birkózzam én egy ilyen szűnyoggal; hadd birkózzék veled az én ökröm. M. 91. | *Mikalla gondéráz dšukša sojā čortān űurjaškētā* Miska a medvét kifogván, az ördöggel birkóztatja őt. U. o. | *tonid kitin monān űurjaškini, minam peres d'ad'ānim űurjaški niriš* hogy lehetne én velem birkóznod, előbb birkózzál az én öreg apámmal. M. 111. | *odik-pol N'ulās-murt Vu-murtān nalpaz žugiškēnē* egyszer a N'-m. a Vu-murttal akart verekedni. M. 116. | *mi žugiškim kalmīkjosin* wir kämpften mit den Kalmücken. WICHM. II. 177. | *minom tšotš žugiškini vumurtjosin* menjünk a vu-murtokkal harczolni. U. o. II. 126. || *kitōi minkod, muso kartā?* 'porjos-dorī ožmaškini, kuž mojosin joznasškini!' 'hová mész, kedves férjem?' 'A cseremiszekkel hadakozni, erősekkel vagdalkozni!' M. 61. | *veralo kiži odig-pol Kužmo Bigra tamiston izkām ulsišān por bakatirān ibiliškiz* beszélük, hogy lövöldözött egyszer Erős Bigra 80 verszt távolból egy cseremiszt hössel. U. o.

5. Foglalkozást, bánást jelentő kifejezések mellett: *so monā oz-no kutili, monān oz-no šud* ő engem át sem ölelt, velem nem is játszott. M. 143. | *motor niyulosin d'agino'd-ke, dursi-pidestes* kőszatoz ha szép leánnyokkal enyelepsz, erszényed üres lesz. WICHM. I. d. 65. | *piñalioste no keltid, mon soosin kēzi dauirtom* du verliessest auch die Kinder, wie werde ich mich mit ihnen behelfen? U. o. d. 473. | *ta vijēn arāz mon ortčēti das-kēk-no arās nēljosēn* ebben az időben az évet elmulattam 12 éves lányokkal. M. d. 116.

6. Végül még néhány példát említünk, a melyeket esetleg a most tárgyalt csoportok egyikéhez vagy másikához is lehetne sorolni: *as-pal kalikānim koł adko!* legalább viszontlátom a magam vidékebeli népet (mintegy: viszontlátjuk egymást a népemmel). M. 69. | *nēljosēn pijos kutiškon-dērja pijosēd dēržās kormaloz* midőn a fiúk összefogózkodnak a lányokkal, a fiúk fejüket vakarják. M. d. 124. | *arakiđ, muzon murtlān šurloā-niz tinad šurloed šukkiškiz-kū* ha sarlód, midőn aratsz, más embernek sarlójával összeütődött. M. bab. 126.

f) Az *-ä-n* ragot használják olyan kifejezésekben is, mint családostul, párjával és a számnévi határozókban, melyek az alany vagy tárgy számállapotát fejezik ki.

α) Családostul stb.: *kalik lud vile no potozî, zîgîl semiaen uzalo'zî* az emberek kimennek a mezőre, egész családostul dolgoznak. WICHM. I. d. 473. | *porjos gondirez addzisa van gurteniz soje ullani potillam* a cseremiszek, meglátván a medvét, egész falvastul mentek őt üldözni. U. o. II. 99. | *trosè'ti bides gurten tšotš uliliz lukitek* gyakran egész falvastul éltek osztatlanul. U. o. 142.*)

Vö. a magyarban az ilyeneket: *sereggel jönnek, csoporttal, rakással*. MHat. I. 368.

β) Párjával stb.: *valáz-kä kétkod, parän kétké* ha lovat fogsz be, fogj be párjával. M. d. 87. | *parän süd valä lučsal-kä* ha volna egy pár fekete lovam. M. d. 151. | *égézän vordiskäm* ikerszülött. M. VotjSz. 33. | *Revekka igézän nunë vajäm R.* ikreket szült. Istor. 16. | *kultioisiz kuiñ kultioien nuimon med luozî* wenn unsere Garben (so schwer wären, dass sie nur) drei auf einmal (három kévével) zu tragen wären. WICHM. I. im. 38. | *vaškala dirja lud-kečän-no žičjän bídän* korra leštilam hajdani időben a nyúl és a róka mindketten (mindegyik külön) házat építettek. M. 120. | *apostol Pavel türli žijinjoslë-no murtjoslë no bédän-bédän das-nül gožtät gožtäm* P. apostol külön-féle gyülekezeteknek és embereknek külön-külön 14 levelet írt. Istor. 162. | *ta sapäg kuzän-kä lusal* ha ez a csizma fél nem volna (tkp. ha párjával volna = ha megvolna a párja). Amin. mes. 7.

Vö. magy.: *Nem egyesével, hanem . . . csoportokban*. BSzemle XXVIII. 100. | *Párosával ehol jönnek*. Tolnai L.

γ) Számnevek:

ogän-ogän tišiz med ušoz egyenként, egyenként hulljon csak a gabonaszem. M. 138. | *buse-no šorad ogän tēpē tol-šortäk kwarez az usë* meződ közepén egyedül [álló] tölgy, tél közepén kívül nem hull a levele. M. d. 206. | *ogen uuonez tuž šekit* az egyedüllét igen bajos. WICHM. I. d. 262. | *so-berε ötiš murtjos ogen ogen liktisa so viren van muğorze žirasa koškijünini kulš-killam* azután azok az emberek egyenként bejöttek és azzal a vérrel egész testüket bekenvén, elmentek. U. o. II. 74. | *ogen*

*) Néha ragtalanul, mintegy az alany appositíójaként használják ezeket a határozókat: *kišnojös tabun kwalan, niljös tabun čumîn, pijös tabun zakotin* asszonyok: [egész] falka a *kwa-sátorban*, lányok: [egész] falka a *hálókamrában*, fiúk: [egész] falka az *árnyékszékben*. M. d. 108.

kiken potisa ná'ra'k koškillam sie gingen alle, einer nach dem andern, weg. U. o. 82. | déramé izam izémäs surésän süän duas van a mi fejünkre feltett sapkánkat kérő ezrivel, százával van. M. d. 83. || kuriškíslí groš, kopeika-ke šotim, šuen šursen med šotoz mälem inmaré ha a koldusnak egy garast vagy kopékát adtunk, inmar adja azt százszorosan, ezerszeresen vissza. WICHM. I. 137. || kutskyz sojoszä istyny kyken kyken (Márk 6, 7) = kezdé azokat ereszteti ketten és ketten. MünchC.

A számnévhez gyakran a *šošan* ,együtt, egymás mellett' szót teszik, és ilyenkor a számnév nem kap -ä-n ragot (a mely a *šošan* végén úgysis megvan; l. fönt a) pont alatt):

oi'do kirdžauom kik tšotš'en nosza, énekeljünk mi ketten együtt. WICHM. I. d. 1. | *kék čošan izomé* mi ketten együtt hálunk. Gavr. d. 53. | *so-berä vuäm pijos buselë-bëdä küñ čošan, vit čošan vüasakënë mëno* azután a serdülő fiúk mindegyik mezőre hármával (tkp. három együtt), ötével kimennek imádkozni. M. 171. | *mi bürdiskomé küñ čošan* mi hárman együtt sírunk. M. d. 239. | *šädez . . . náñez . . . küñ tšotš'en džutiškom puktiskom džek vilé* die Suppe, das Brot heben wir zu dreien auf und stellen sie auf den Tisch. WICHM. I. im. 27. | *vatkajé mînüllam udmortjos dasodik tšotš'en tizenegy**) votják ember együtt ment Vjat-kába. U. o. II. 160. | *puktem nunale šuanen likto tros itšimeñ nuñi, kuamîn nuñdon tošen* a megállapított napon nagyszámú lakodalmi nép jön a menyasszonyt elvinni, harminczan, negyvenen egyszerre. U. o. 181. || *éal poniškom kék čošan te-gyuk gyorsan össze.* M. d. 126. | *kotires tiad kik lud-tšöžed; tšäl ibomé kik tšotš'en kerek tavadban két vadkacsád; hadd löjjük le mindjárt mindkettőt (?)*. WICHM. I. d. 58.**)

*) A fordításban (WICHM. II. 161.) *dasodik* következetesen — tévedésből — 12-nek van fordítva (12 = *das-kik*).

***) Vö. *küñ küñ izze* három-három követ. WICHM. I. 181. | *ystyz sojosze kyk kyk as bañyn* kettenként küldte őket maga előtt. WIED. 154. || *šošan* helyett néha *kuža*, *kuzja* használatos (*kuz* pár, *kuzja* párosan. VotjSz. 214.): *ta-berä sojos küñ kuža mëno gurežjos-dël'ti* ezután ők hárman (трое) mennek hegyek tetőin. M. 92. | *mëno sojos kék kuža gurežjos-kuža* mennek ők ketten hegyek hosszában. U. o. | *mëno noš-ik küñ kuža* mennek ismét hárman. M. 94. | *mëno sojos kék kuža* mennek ők ketten. U. o. | *mëno noš-ik nuñ kuža puris dünjaäti* mennek ismét négyen a homályos világban. U. o.

Itt kell szólnunk egy sokat vitatott kérdésről is. Collectiv számnévek végén a zürjénben és a votjában -na végződést találunk, pl. votj. *ogna-*: *niyu ognaz killem* a leány egyedül ma-

Vö. zürjén: *köny čukörtšäsny kykõn libõ kuimõn me-nam nim ponda* valahol ketten vagy hárman egybegyűlnek az én nevemben. Mát. 18, 20. || magyar: *Százával veszi az*

radt. WICHM. II. 70. | *M. ognaz no uno ožmaškem* M. egymaga is sokat harczolt. U. o. 99. | *gažan kutim og ujaž-noj ognam kolontäm-viliš* megnyertünk kedvesünkkel a végett, hogy egy éjjel se háljunk egyedül. M. d. 109. | *kikna-: kéknaméliš odigmě um detä* mi ketten nem bántjuk egyikünk a másikat. M. d. 32. | *ušizi kiknazvik kizis no kulizi* mindketten leestek a fenyőfárol és meghaltak. WICHM. II. 114. | *kwiñna-: ačmäos pukiškom künami* mi [itten] hárman ülünk. M. d. 193. d. | *kwiñnazě* hármójuk. M. VotjSz. 236. | *kwiñnazi* mindhárman. M. 77. | *ñilna-: ta sudittämezja ñilnazš-ik šukkitäm-beraz . . . čistozš kor-kastiz . . . ullaz* miután ezen ítélete értelmében mind a négyő-jüket elpáholtatta, valamennyijüket kikergette a házából. M. 143. | *vočna-: juä soä vočnadi* igyátok ezt ti mindnyájan. Glaz. Mát. 26, 27. | *vičnamili šotiz* mindnyájunknak adta. Glaz. Azb. 87. | *sizimna-: so sizimnazylly kyšno vylem sie war allen* Sieben Weib gewesen. WIED. 155. | WIED. votj. nyelvtanában: *monä ognamä öz kelty* er hat mich nicht allein gelassen.

Az *ognam*-féle alakokról már volt szó. A zürjén *-na* végű collectiv számnevekre WIEDEMANN nyelvtanában több példát találunk (WIED. 154.).

E *-na* végződésről két nézet van. Az egyik szerint (BUDENZ, MUNKÁCSI) ez a *-na* collectiv számnévképző. A másik felfogás szerint pedig ragos, még pedig *-n* ragos alakkal van itt dolgunk; WIEDEMANN instrumentalisnak tartja, és WESKE még megjegyzi, hogy a régi locativusi *-na* rag eredeti alakja van itt változatlanul megőrizve. Szerinte azért maradt meg ezekben az eredeti *-na* rag, mert a személyragokat még akkor tették az instr. ragos alakjához, mikor ennek még *-na* volt az alakja; mármost ezekben a személyragozott alakokban megmaradt a *-na*, mert ezek «mintegy ősi formulák, a melyektől a nép, mivel mindig használta, nem akart eltérni» (WESKE 87.). Az instrumentalis eredeti *-na* alakját látja ezekben T. G. AMINOFF is, ki az Aikakauskirja XIV. kötetében megjelent «Votjakin ääne- ja muoto-opin luonnos» 39. lapján ezt írja: «Nähtävästi on siis instrumentaalinen alkuperäinen päätte näissä kielissä (t. i. a zürjénben és a votjában) ollut *-na*».

Lássuk először a WIEDEMANN-WESKE-AMINOFF állítását. A zürjén alakok lehetnek instrumentalisok, azaz *-õ-n* ragos alakok. A mint *kar* 'város' személyragos instrumentalisai: *karnam*, *karnad*, *karnas*, *karnanym*, *karnanyd*, *karnanys*, éppúgy lehet *õt* 'egy'

aranyat. Gyarm.: Nyelvm. II. 123. | *Ezrivel terem a fán a meggy.* Pet. | *Holnap ilyenkor halott százezrivel fog veszni ott.* Ar. «Keveháza». || *Szerzette egyen-egyen w zyweketh.* Kesztc. 97. |

számnévből: *ötñam, ötñad, ötñaz, ötñanym, ötñanyd, ötñanys* és *kyk* 'kettő'-ből: *kykñanym, kykñanyd, kykñanys*. De már a votják alakokat nem lehet így magyarázni. A votjában személyragok előtt is változatlanul megmarad a rag *-ä-n* alakja, pl. *karänim, karänid, karäniz, karänimi* stb. Hogyan lesz tehát *og*-ból *ognam, ognad* stb., vagy *kik*-ből *kiknamí*? Az könnyen érthető, hogy az osztó- és a collectiv számnevek képzésére ugyanazt a ragot használják (vö. *pijos kün čošän, vit čošän měno* a fiúk hármával, ötével mennek. M. 171. és *kirdžauom kik tšotššen* wir wollen singen, wir beide zusammen. WICHM. I. d. 1. Vagy a magyarban: *ketten-ketten* = kettenként, kettejével, kettesével, paarweise, zu paaren (MHat. I. 214.), és: *Kiket a mint Gyöngyvér sátor alól ketten* [= együtt] megláta kijöni. Ar. BH.). De akkor miért nem lett *karän*: *karänim* mellett *ogän*: *ogänim* is? A zürjén alakok egyezése (*karnam*: *ötñam*) lehet véletlen is. A mi felfogásunk szerint BUDENZnek és MUNKÁCSinak van igazuk, mikor a votják *-na* végződésű számneveket különválasztják az *ogän, kikän*-féle alakoktól. *Ogän*-ben az instrumentalis *-ä-n* ragja van meg, *og-na-m* alakban pedig a *-na* képző. Hogy képzőt lássunk benne, arra a már említett okon kívül még a következő okok birnak: 1. A zürjénben gyakran nem *-na*, hanem *-nan* alakját is találjuk e képzőnek, pl. *kykñan karyn* in beiden Städten, *kykñan pyžsö* die beiden Schiffe, *kuimnan* val ihrer drei Pferde, d. h. ein Dreigespann. WIED. 154.; *ñol-nan* alle vier, *das kyk-nan* alle zwölf; *kor šybitöma loan kykñan kinad i kykñan koknad kustöm-biö* ha mindkét kezettel és mindkét lábaddal az örök tűzre vettettel. WIED. Versuch einer Grammatik der syrj. Sprache 1847, p. 60.; *enoviö kykñans ö tšötš bydmyny vundytödž* engedjétek, hogy mind a kettő nevedjék együtt az aratásig (Károli fordítása). U. o. — 2. Ugyancsak a zürjénben továbbképezett alakjai is vannak. Így Mát. 24, 31. *ñolnanla dor* die viererlei Seiten. GENETZ az Aikakauskirja XV. kötetében (1897) megjelent Ostpermische Sprachstudien 54. lapján pedig ezeket mondja: *Ötñám, -át* u. s. w. werden jedoch nicht dekliniert, wie im solikamschen Permisschen und im Syrjänischen, sondern statt dessen wird ein abgeleitetes Substantivum collectivum auf *-násom* gebraucht; z. B. Acc. *ménö ötñásomös, téno ötñásomte, sijö ötñásomso, mijánö ötñásomnámös* mich, dich, ihn, uns allein». — 3. A votjában az *ognam*-féle alakok mellett *ognam*-félét is találunk. (L. fönt.) — 4. Több rokon nyelvben is megvan ez a képző. Ezekre nézve l.

Nem csak egyen ketten találkoztanak ilyenek. Pósz: Igazs. 347. | *Ezren mennek, de kaczagják, hogy ő is megy.* Nyr. IV. 546. ||
vog.: *kitän* ketten, *zürmën* hárman. M.: Vog. nyelvj. 33. |
rus' qter-piri' kitinë lülel' a két orosz fejedelemlíú kettesben
állanak. VogNGy. II. 85. || finn: *sadoin* százával, *kaksin*
párosával stb. L. még MHat. I. 221.

4. Essivus.

Közvetlenül az állapothatározóból fejlődött. Már az állapot-
határozók között láttunk néhány olyan példát, mely essivusnak
is volna vehető. Pl. *pyrny ulonä éuten* sántán menni az életre
(Mát. 18, 8.). Vagy pl. *uläpän inmä bastiskäm* elevenen az
égbe ragadtatott. Naacs. 24. | *goliken pegziz* meztelenen el-
szalada. Márk 14, 52. (Károli fordítása); *vižtemen ulyny* un-
verständig sein. WIED. (Votj. nyelvt. 31.); *soje luloen adžem-
josly oskemtezy* a kik látták ötöt feltámadottnak lenni, azoknak
nem hitték. Márk 16, 14.

*Kutesen šukki'm-ke, zarüi šepen, zarüi tışen med pall-
kışkoz* ha a cséppel verjük, hadd hulljon ki (a gabona) arany-
kalász, aranymag alakjában. WICHM. I. 144. | *mon orttši tilad
lud'i'di, tel-kešen šidša* ich passierte euer Feld, Wirbelwind
spielend. Ü. o. II. 166. || *gondirän-kä šettid ta ukšodä: ton
tuž šudo-no luod, uzirmod-no; — lud-kečän-kä šettid: uz
uzirmi; — ošan-kä šettid: mar-kä-no-so urod luoz; — a đam-
mijän-kä šettid: tuž šudäm-no luod, vištämmiš-no luod* ha
medve alakjában (tkp. medvéül) találtad ezen kincsedet: te na-
gyon szerencsés is leszel, meg is gazdagodol; — ha nyúl alakjá-

MUNKÁCSI értekezését a Budenz-Albumban (288. s köv. l.), BUDENZ
Ugor Alaktan 321., SIMONYI MHat. I. 224.

A *-na* collectiv képzős számnevek a votjákban rendszeren
személyragosan fordulnak elő. De MUNKÁCSI téved, mikor id.
értekezésében (Bud.-Alb. 290.) azt állítja, hogy «a votjákban a
collectiv számnévképző csakis személyragozva fordul elő». Ren-
desen személyragos, de nem mindig. Pl. *kikna pal* mind a
két oldal: *kikna pal-durtiz kutsa šoraz birto* mindkét oldalánál
fogván a közepébe betolom. M. tm. 53. (Bár megjegyzendő, hogy
MUNKÁCSI és WICHMANN szövegeiben ez az egyetlen példa a *-na*
képzős számnevek ilyen használatára).

(Feltűnő, hogy WIEDEMANN zürjén nyelvtanának 47. lapján
a votj. *votšna* (alle insgesammt), *kykna* (zu zweien, beide) szók
-na végződését képzőnek mondja, holott ugyane könyvének 154.
lapján az instrum. ragját látja benne).

ban találtad, nem gazdagodol meg; — ha bika alakjában találtad: valamiféle baj lesz; — ha ember alakjában találtad: igen szerencsétlen is leszel, meg is bolondulsz. M. bab. 1. | *kyšno en soje voziljam sie hatten sie als Weib.* WIED. 126. (Votj. nyelvt. 31.)*

A tárgyas igéből képezett *-m* végű igenevet gyakran használják (különösen a létigevel együtt) állítmányul, még pedig szenvedő értelemben. Ilyenkor az igenevhez *-n* rag járul, még pedig mindig megelőző *-i*-vokálissal.***) Pl.

ton kiz-vit-pol norin šukkämîn luod te 25-ször leszel megütve vesszővel. M. 143. | *peresjoslän veram-seänizî Inmar kinigain taži gožtümîn* az öregeknek mondása szerint I. könyvében így van megírva. M. 57. | *kuke val gožtemîn kiiiga* a mikor a könyv meg volt írva. WICHM. II. 147. | *pinalez mutš-kojaz vîlem ponëmîn* gyermeke a kosarába volt téve, u. o. 150. | *malë ténad dër-šied tugaškämên?* miért van a hajad összehálva. M. 93. | *lud-durti joz kiskämîn* a mező oldalán drót van húzva. M. tm. 136. | *korka kotârîki zoltëmîn gožî* a ház körül kétél van húzva. WICHM. II. tm. 378. | *lud-kečlän pel-jiljosiz čodes-no bižiz iškaltämîn* a nyúlnek fülhegyei feketék és farka le van csípve. M. 119. | *lud-kuža korjos kujamîn* a mező hosszában gerendák vannak elhányva. M. tm. 121. | *korkaiez pîtsämîn* a szoba ajtaja be van zárva. WICHM. II. 151.

Éppígy: *pop düdë-dorä mënësa düdijaz azvesün-no zarnijän tËrmämên adžä* a pap odamenvén a szánhoz, ezüsttel és arannyal látja megtelve. M. 92. | *Mikalla van čžos odik lukën kellësa vandiskämên adžä* Miska valamennyi juhot egy rakásban heverve összekaszabolva látja. M. 89. | *tatën van êskaljos odik lukën kellësa vandämên adžä* itten látja, hogy mind a tehének egy rakáson heverve, össze vannak kaszabolva. M. 90. | *naa sundukistiz asleštiz dišse no addže oig seregez vandëmîn* meg nézi a lábában ruháját és látja, hogy egyik sarkán egy darab (tkp. egy sarka) ki van vágva. WICHM. II. 162. Ezekben a mondatokban a *tËrmamên*, *vandiskämên* stb. alanya a főigének (*adžä* látja) tárgya.

*) Vö. ragtalanul: *tañ kuso aže viro šotîškom purîš taga so bringen wir vor der Heuernte als Blutopfer einen grauen Hammel dar.* WICHM. I. im. 31.

**) Nem lehetetlen — bár nem valószínű —, hogy ezek az alakok inessivusok, azaz az inessivus *-i-n* ragjával vannak ellátva. — Vö. ezeket az instrumentalisokat: *pîžemen*, *peštemen* mit Braten, mit Brühen. WICHM. I. d. 426., *šumpotemeniz* vor Freude. U. o. d. 441. stb.

Ritkábban tárgyatlan igéket is használnak így, természetesen cselekvő jelentéssel. Pl.

odigezlen kik kuin tiliēz ullañ usēmīn pē egyiküknek két-három tolla leesett. WICHM. II. 92. | *mīnam kik kuin tiliēz ullañ usēmīn luoz* én rólam (tkp. nekem) két-három toll fog leesni. U. o. | *mīnam starikē kulemīn nī* az én férjem már meghalt (meg van halva). U. o. I. d. 455. | *utē no pinalez, — vandēmīn, kulēmīn* nézi gyermekét, — meg van ölte, meghalt. U. o. II. 150. | *tīnad keseg vīlad zorēmīn lo* a te részedre (földedre) essek az eső. U. o. 140. | *uañmaz keseg vīle evel zorēmīn* az eső nem esett mindegyik földre. U. o. 141. | *mu-virā potām uzijed, borijed šundija, pošja kišmāmīn* a dombon kinőtt földi eper, bori-eper napon, melegen van megérve. M. d. 252. | *kobīstaiēz val jun daltēmīn* a káposzta nagyon jól sikerült. WICHM. II. 155.)*

Végül még a *kojōn* névutó segítségével körülírt essivust kell említenünk, a mely azonban, úgy látszik, nagyon ritkán fordul elő. Pl.

gumēraz-dauēraz nēl-kūjēn ulāmez potām egész életén át szűzen (als Jungfrau) kívánt élni. Istor. 73. | *nyl kojōn* als Jungfrau; *sukyr kojōn* als Blinder. WIED. 209.

Vö. zürj.: *naja tijanly börjödysjasōn loasny* sie werden euch Richter sein. WIED. 126. | *najaōs uzisjasōn adzis* er

*) Néha azonban az említett szerkezetekben ragtalanul használják az *-m* végű igenevet. Pl. *monīm kišno juanī tatīš kildām* nekem úgy van határozva, hogy innen kérjek feleséget. M. 77. | *ta korkalān kotērez kort-zaborān kotērtām* ennek a háznak a környéke vaskerítéssel van körülvéve. M. 92. | *so žok-kisāt-vilā tīr ištōp puktām* azon asztalkendőre teli palaczk van helyezve. M. d. 155. (u. o. több példa). | *altēnam medam Ulēngurt, zarnījam medam Ulēngurt* meg van-e aranyozva *U.-g.*? M. d. 262. | *korika kotīr d'ez kiskem* a ház körül drót van húzva. WICHM. II. tm. 105. | *ožo kešam ebōu-a?* ist der Rasen da nicht gepflügt? U. o. I. d. 329. | *turtoīez buīam luīšāu-ke* bár csak festve volna a koci rúdja. U. o. I. d. 154.

A második helyen említett szerkezetet, a mikor az igenév alanya a főigének tárgya, néha ezzel a szerkezettel helyettesítik: *tatīn veš kartopka-muāz zarnījān sogīškāmzū adžisa, tuž šum-potīllam* itten látván, hogy az egész burgonyaföld arannyal van befödve, igen megörültek. M. 109. | *lud-kečles bertāmzū šodea, šotām kwarāniz taži keškoz* a nyúlnak visszatérését észrevevén, csúnya hangjával így kiabál. M. 121. Ezekben az *-m* végű igenév főnévileg van használva.

fand sie schlafend. U. o. || magyar: *Kétszáz aranyat hoztak ajándékon neki.* Born: Préd. 400. | *A hit, valamíglén e világon jövevényen élünk, kötelezett és akadémikus légyen.* Pös: Igazs. 586. || finn: *pienenä poikana jo tunsin tuon miehen már mint kis fiú ismertem ezt az embert.* Bud. Fny. 88. | *he löysivät hänet elävänä = votj. soos settizy sojë lulo en.* AMIN. SUS. Aik. XIV, 2. 25. stb.

Az -m-végű igenév említett használatára vonatkozólag vö. BUDENZ Fny. 88: «A keleti-finn nyelv gyakran nominativus helyett essivusba teszi a szerkesztett igeragozásbeli participiumot: *hän on jo tullunna* ő már eljött (mintegy el van jöve' MHat. II. 305. *on tullut*) | *mist' on rauta syntynynnä* miből született a vas (*on syntynyt*) | *kun jonkun aikaa oli mentynä* a mint egy ideig mentek volt (*oli menty*)». | *hepo on satuloittuna* a ló föl van nyergelve. MHat. II. 305. || «Az essivusnak tulajdonkép ilyen magyar szerkezet felel meg: *a ló nyergelten áll*». MHat. II. 305. | *Visszakészült a tatár. Dúltan minden, nem volt mit enni már.* Vör.

5. Factivus (és mutativus).

Közvetlenül az essivusból fejlődött. Ritkán fordul elő. *tođi tarakan jurtađ isanän kildoz* a fehér csótán házadban bajnak jelenik meg. M. bab. 23. | *so ulepkyñ luiz = finn hän tuli eläväksi* megelevenedett. AMINOFF SUS. Aik. XIV, 2. 25. | *karyškyny inmar nyłpien* Gottes Kinder werden. WIED. (Votj. nyt. 31.) | *ažlojos bōrlojosyn luozy* az elsők utolsókká lesznek. Mát. 19, 30.*)

Vö. zürjén: *mortōn lony* emberré lenni. WIED. 126. | *ker sy náñ kristoslōn ja iōn* tedd ezt a kenyeret Krisztus testvévé. U. o. | *tenyd šornnyd tenō vošsaōn kerō* nyelved nyilvánvalóvá tesz téged. U. o. | *ti kerynnyd syjes razbōjnikjasly olaninōn* ti azt latroknak barlangjává tettétek. Mát. 21, 13.

6. Prædicativus.

Ritkán fordul elő. Részint közvetlenül az essivusból fejlődött, részint pedig a factivusból. Vö. MHat. I. 296.

Vu dure vuem no dugdem: vala asliže a d'amien a víz

*) Vö. ragtalanul *S'olta-bakatir... gondir kariskoz S'olta* hőse medvévé változik. M. 63. | *dušās kariskoz* ölyvvé változik. U. o. || Vö. *nilāz asliž kišno karām* a leányt feleségül vette (tkp. tette). M. 70.

partjára ért és megállt; embernek (emberül) érzi magát. WICHM. II. 135. | *nimatä soä in maren* őt Urának hívja. Mát. 22, 43. | *önnimatškä dyšetysjosen* ti ne hivattassatok mestereknek. Mát. 23, 8. | *ti šuiškody monä dyšetysen in maren-no* ti engemet mesternek és istennek hívtok. Ján. 13, 13. WIED. (Votj. nyelvt. 31.)*)

Vö. zürjén: *sylön eh šuše Mariaön* anyját Máriának hívják. WIED. 126. | *Jisus, kodös Kristosön nimödöny* Jézus, kit Krisztusnak neveznek. U. o. | *ortsyšan veškyd mortön petködtše* kívülről becsületes embernek látszik. U. o. | *bydön syös gušasisön lydjöny* mindenki tolvajnak tartja őt. U. o. | finn: *Ett'ei se häntä muuna pitäisi* Sall. Jug. XV. ne se alium putaret, ne tekintené egyébnek (Kazinczy ford.). MHat. I. 297. || vö. magyar: *Ne vegye sértésül.* Ar: MO. 2. 35. *Te általános botrányul látszol énnekem.* Györy V. Shak. XIII. 197. L. MHat. I. 297.

7. Eszközhatározók.

Az -ä-n rag főfunktója az eszközhatározó jelölése. A magyar -vel ragnak felel meg; használata majdnem teljesen megegyezik a magyar -vel rag használatával.

Az átmenetet a rag eredeti funkciójáról, a helyhatározásról, az eszközhatározóra a következő példák mutathatják:

čecizä s arbään biňgozi-kuža muzä ležäm mézét egy kosárban kötéllel bocsátotta alá a földre. M. 134. Vö. *žiržä mešokin gurtaz nuäm* fejét egy zsákban haza vitte. M. 109. | *korka viliki pal-kuasen vetle* läuft über das Hausdach mit Schneeschuh. WICHM. II. tm. 389. Vö. *kwav-vilün vetläm* hókoresolyán járás. M. tm. 72.

Kocsin, lovon megy: *emespi koške ognaz, muket roboien* a völegény egyedül megy, a többiek kocsin.***) WICHM. II. 182. | *deđien-ke minim* ha szánon megyünk. U. o. I. 136. | *kušo valän por liktä* tarka lovon cseremisz jön. M. 190. | *sari valen liktillam* sie kamen mit einem falben Pferde. WICHM. I. d. 426. || Vö. *đumšan-berä piňal-pijosen nelyos val-vëlän busijä měno busijaz kotërjaně* a séta után a legények és leányok a mezőre mennek lovon, hogy körüljárnák a mezőt. M. 170.

*) Vö. ragtalanul: *azves poskes suiäd šekit poti-z-a?* ezüst karperecedz karodon nehéznek tűnt-e? WICHM. I. d. 368. | *bardovoi derem vjuad šekit poti-z-a?* szótt inged nehéznek tűnt-e? U. o.

**) *muket roboien* talán nem «die übrigen im Wagen», hanem «más, külön kocsin».

Éppígy gyalog (tkp. lábával, lábán), szárnyon, boton jár: *susto-kä bubijänid liktod-kä* ha viaszos lábaeszkáddal jösz. M. d. 257. | *lemo-kä burdoänid liktod-kä* ha pépes szárnyaddal jösz. U. o. | *ta-berä pidin bižilom* ezután gyalog fussunk. M. 112. | *soti lue val pidin vižin* da konnte man zu Fusse hinübergehen. WICHM. II. 127. | *puđen liktisa, väuen bertiškom* gyalog jöttünk, lóháton megyünk vissza. U. o. I. d. 276. | *variš poti zarni bodijen* geschwind wanderte ich an dem goldenen Stocke. U. o. d. 369.

Az eszközhatározó tehát a helyhatározói jelentésből fejlődött. De másfelől az állapothatározóval is érintkezik, mint a következő példák mutatják: *žužit adamijos kijin izi-no inmä sužoži viläm* a magas emberek kezükkel is égbe értek volt. M. 53. | *inmar tšašiem d'adraiez kimeseniz pitani kur-ke* vormoz wenn er dem Donnerkeil des ihm. mit seiner Stirne entgegenstehen kann. WICHM. I. bűv. 3.

a) Vmivel tesz valamit. Szerszám, eszköz: *valdä suloänän ulla, sezijän ulla* lovadat ostorral ne hajtsd, zabbal hajtsd. M. km. 4. | «*main mištakid, uromä?*» «*šukna usäm lis-vuän.*» «Mivel mosakodtál, kedvesem?» «Reggel esett harmattal.» M. d. 99, 98. WICHM. I. d. 436., 474. | «*main šučikid, uromä?*» «*badar-kwarän mon šučeki.*» «Mivel törülköztél, kedvesem?» «Juhar-levéllel törülköztem én.» U. o. | *mar karod ta-berä tilin* mit teszel most a világossággal? M. 142. | *pukä-pä so viž-vilin sinän sinaskisa* az a hidon fésűvel fésülködve ült. M. 67.

Megérint, megüt stb.: *ukšoaz šettikid, sozijänid jotkisa so-bordi taži šu* midön kincset találsz, ruhád előrészével megérintvén, így szólj hozzá. M. bab. 1. | *ta kišno-murt kionöz karnanäniz žugni kutkäm* ez az asszony a farkast ütni kezdte vederhordó rúdjaival. M. 126. | *muš-kužo so kuläm murtlän jiraz zirin šukkäm* a méhesgazda egy rúddal ama holt embernek a fejére csapott. M. 134. | *soki kutkäm-no jir-pidsaz picalän ibäm* akkor fogta magát és puskával az agyába lött. U. o. | *Vu-murt tüis potiz-no N'uläs-murtän izän žugiskėnė kučkiz* a Vu-murt kijött a tóból és kövel kezdett verekedni a N'uläs-murt-tal. M. 116.

Megköt, beföd, körülvesz stb.: *jirzä kišno-kišätän med biñaltoz* fejét kösse be asszonyi kendővel. M. 62. | *šin poniku gozijen kerttini kule* beim Einsetzen des Auges muss man (dich) mit dem Stricke binden. WICHM. II. 132. | *tatli kirtisa, sojä kabzä kuroän sogäm* ide belebújtatva őt, egészen befedte szalmával. M. 126. | *so gozijänid ta šurs izkäm nüröz potiri* azon kötéllel azt az ezer versznyi mocsarat vedd körül. M. bűv. 1.

Testrészek: *kudiniz šinminid adžiškod?* melyik

szemeddel látsz? M. 115.★) | *bur pelinid-kä kilid* ha jobb füleddel hallasz [valamit]. M. bab. 94. | *nilmä cilkak as kiji-nim bitti-ug* hiszen éppenséggel a magam kezével vesztettem el leányomat. M. 82. | *badžem mejšego murtaz dër-sétiz kësaka nuldënë, m ežëkänëž žugënë, p eđjosënëž loganë kučkä* hajánál fogva czibálja a nagy bajszos embert, hurezolgatja, öklével döngeti és lábával tapossa. M. 92. | *žirdam izaz ku-kä kilinid paš karni bigatid-kä* a mikor az izzó követ ki bírod lyukasztani nyelveddel. M. 185. | *mar sín-ga šjo šën učkodë?* minő szemöldökökkel nézitek? M. d. 166.

Elvont fogalmak: . . . *šos-kabjos vuzämänizi mužemaz sirmitsa, čisto so-dorä likto* a fenevadak mind hozzá jönnek, ordításukkal a földet rengetve. M. 52. | *šulamänid tolaz otod* füttyöléssel a szelet hívod. M. bab. 99. | *peresjos ez ni bigatiz jurttilinë odig ogžili veramen kosemen* az öregek már nem tudtak egymásnak szóval és parancssal segíteni. WICHM. II. 146. | *so-berä pičaljosën ebëlo, ebäm kwaräjänëžë* «Šajtanaz kurdatiškom» šusa veralo azután puskákkal lönek; lövésük hangjával, azt mondják, hogy a Šajtan-t ijesztik. M. 170.

Vö. zürjén: *muködsö viysny izjasön* némelyeket megköveztek (tkp. megöltek kövekkel). Mát. 21, 35. WIED. 124.

b) Valamely nyelven szól, nagy hangon szól, valamely hangszeren játszik stb.: *veralo urt-murtjos-no assä këlënëžë* beszélnek [azt] a votjákok is a maguk nyelvén. M. 95. | *kion lud-keč-korka-dorä liktisa badžin kwarään šuni kutkäm* a farkas a nyúlházhöz jövén, nagy hangon így kezdett szólani. M. 118. | *žir-ši azlo-šëän-ik žožo-jušio kwarään bordsa važoz* a hajszál az előbbi módra keserves-rimáncodó hangon sírva szól. M. 82. | *ta piči kwarään veraskä* ez kicsiny hangon szól. M. 119. | *ta dumsän dërja nëljos-pijos gurtlän ulla palasän kučkësa vanna pal gurt-pujä vutoš kubëžän sëdësa van korkan äktësa vetlo* ezen séta alkalmával a leányok és legények a falunak alsó felétől kezdve a felső részbeli faluvégig járnak minden házban hegedűvel játszva, énekelve, tánczolva. M. 169. | *soos tettšalo, . . . kirdžalo kotmar pertem golosen* sie springen, . . . singen mit allen möglichen Tönen. WICHM. II. 134.★★)

*) MUNKÁCSI megjegyzi, hogy «*kudiniz* (talán tévedés e h. *kudinid*)»; csakhogy *kudiniz* nem harmadik személyű, hanem csak determinált alak. Vö. *kudiniz sínmänid monë adžizkod?* WICHM. II. 162.

★★) Vö. *ukata tuž kirežžä šudoz* még hangosabban játszik hárfáján (tkp. játssza, hangoztatja hárfáját). M. 139. | *kiräžžä šudni* a hárfán játszani, играть на гуслияхъ. M. 141.

Vö. magyar: *Mindnyájan hallottuk őket szólni a mi nyelvünkön.* JordC. 710. | *Kinek lantján szívem szerint fog zengni éneke.* Czuczor: «A legszebb ének».

Kártyán nyer, vesz: *ñulesñuñña mar kartaien utitem no utem no* mit vesztett és nyert az erdei manó kártyán. WICHM. II. 128. | *ta ketšjostî utîti kartaien permskoj tšattšamurtlî* diese Hasen habe ich durch Kartenspiel an den Perm'schen Waldgeist verloren. U. o. | Vö. *kartaän sêdênê* kártyázni (tkp. kártyán, kártyával játszani). M. VotjSz. 499.

Megismer: *vumurtez todmalod so in, solen luoz pallan keturdesiz kot izit a vu-murt-ot* arról ismered meg, hogy bal oldala kissé nedves. WICHM. II. 119. | *vor ton main todmalod ime, te* miről ismerhetsz meg. WICHM. II. 92. | *pis-pu todny luä as potemen* a fa az ő tulajdon gyümölcséről esmértetik meg (KÁR.) Luk. 6, 44.

Vö. magyar: *Minemü jegyökön ismertetik emberben az igaz bölcsesség.* ErdyC. 517. | *Megismerte Vidot szép fegyverén.* Zr. 6. 83.

c) Ellát vmivel: *šec nilin-pijän, šec pudoän-životän taza utä, vordä* jó gyermekkel, jó lábas jószággal lássatok el, tartsatok el egészségesen. M. im. 3. b) | *tir šidän-nänän, tir kotiräsän ut-vordä* bő itallal, étellel, bő csészével lüss el, tarts el [bennünket]. M. 150. | *kin monε dišen utoz?* wer versieht mich mit Kleidern? WICHM. I. d. 458. | *dišen sojostî utono* el kell őket látni ruhával. U. o. d. 457.*)

Megvendégel, táplál, etet; jóllakik stb.: *pottem berazi ta uzir murt so musireniz šektam* miután kihozták, ez a gazdag ember megvendégelte őket azzal a méhsörrel. WICHM. II. 82. | *perkinoez veigato šiden nänen, veiiñ* a p-t levessel, kenyérral és vajjal vendégelem meg. U. o. I. im. 63. | *vedin-kišno tabanäniz sojosiz šudoz* a boszorkányasszony lepényével eteti őket. M. 81. | *valiosmes šurdî šezšijen, turinen; aslemes šurdî pižemen, peštemen* lovainkat tápláld zabbal, szénával; bennünket táplálj sülttel, főttel. WICHM. I. d. 426. | *čuž-sari valmä mon kwajäti das-kik-no mėskał sēlalän* sárga lovamat én hizlaltam tizenkét mėskał sóval. M. d. 116. | *sirkäniz-jugäniz šisa-jusa med kudžom* ocsojával, törekjével hadd lakjunk mi jól, even, iván. M. 161.

Vö. magyar: *Varjak hizzanak mind a kettő husán.* Sár: Tromb. 40. | *Tisztátalan dögön ne etessétek a községet.* Mel: SzJán. 409.

d) Megtölt, megtelik: *kütsaz përsam silän tērësa,*

*) *ut-* alapjelentése szintén «néz, szemlél». M. VotjSz. 91.

Mikalla noš-ik dumšaně mēnā miután jóllaktak (hasukat megtöltvén) a sült hússal, Miska ismét sétálni megy. M. 93. | *čortjos šilapaäz, ukšoän düdē tēros luetoš, tērmēto* az ördögök töltik a sapkát, míg a szán tele nem lesz pénzzel. M. 91. | *ta-bîrē mi zarēdīt karim puškaiez vektši puilāien* ezután az ágyúkat kis golyókkal töltöttük. WICHM. II. 177. | *putškazy tyrmyteš talas̄konen kryžen no* belől rakvák ragadmánynyal és mértéktelenséggel. Mát. 23, 25.

Néha *tīros* «tele vmivel» csak hozzáértendő: *kinä-kä pellani kutkon-ažin tuno-pellās nīrīs kijaz istopka vinään libo vōjin kutsa, taži šusa pellani kutkü* mielőtt valakire ráolvasni kezd a varázsló-ráolvasó, előbb egy pohár pálinkát vagy vajat (pálinkával, vajjal) levén kezébe, így kezd ráolvasni. M. 177. | *tušty vōjen ein Gefäss mit Öl*. WIED. Votj. nyt. 31.*)

Vö. zürj.: *tyr lyjasōn* angefüllt mit Knochen. WIED. 125. | *boštys doz, tyrtys vaön* er nahm ein Gefäss, füllte es mit Wasser. U. o.

e) Dicsekedik, kérkedik vmivel: *adami... ašloles-no ukata šug užän ušjaškām* az ember az előbbinél is bajosabb munkával dicsekedett. M. 70. | *korka šōrad iskūed šureniz no ušjaškoz* hinter deinem Hause ist deine Kuh auf ihre Hörner stolz. WICHM. I. d. 327. | *malī ton monenīm danjaškiskod?* warum tust du mit mir gross? U. o. II. 167. | *ta-berä ulitožad no monenīm danjaškī* hernach kannst du dein Leben lang mit mir gross tun. U. o. 168.**)

f) Az árat, melyen valamit vesznek, megszereznek, adnak, szintén *-ā-n* raggal határozzák meg: *mon kiržalo, dunän baštām gūjä ovol* én énekelek, énekem nincs áron véve. M. d. 163. | *piñāy gīnē daur ug odig daur, dunc'n-ke no kuškod, ud šetti; dunen gīnē šettini soiosiz ug!* az ifjúság bizony csak egyszer van itt (csak egy idő); ha pénzért keresed is (akarnád megvenni), nem találod; csak lehetne őket (az ifjúság éveit) pénzért kapni! WICHM. I. d. 366. | *luisal vuzany ta miroez badzim dunen* eladhatták volna nagy áron e kenetet (Kár.) Mát.

*) Igen gyakran ragtalanul használják mellette a főnevet: *kor-gid tīrjos čuž valjos* az istálló tele sárga lovakkal. M. d. 63. | *čumjos tīrjos apajjos* a hálókamrák telvék nénikékkal. U. o. L. Inessivus 7. IV. || Más szerkezettel: *čortjos šilapaä tēro* az ördögök töltenek a sapkába (pénzt). M. 91. | *nanī gurā tīrām a kenyernek* a kemenczébe tevése (töltése). M. tm. 50. || *tērā šilapamā* töltésétek meg a sapkámat. M. 91.

***) Vö. *asliškid nūudē ušjaškod* du lobst deine Tochter (acc.). WICHM. I. d. 328.

26, 9. | *sari vau bastim uksoien* sárga lovat vettünk pénzért (pénzen). WICHM. I. d. 252. | *akšäänim kjar basti* pénzemen uborkát vettem. M. d. 107. | *adami vuzaz šurs mañeten usize* az ember ezer rubelért adta el boronáját. WICHM. II. 114. | *okzä vuzalom šurisän, süän* egyet (t. i. verebet) eladunk ezer (kopéka-)ért, százért. Gavr. d. 4. | *koñdonen užas uno bastem, kik koñien užas özet bastem* a ki egy kopékaért dolgozik, sokat kapott, ki két kopékaért dolgozik, keveset kapott. WICHM. II. km. 49. | *azves-no zundäs kistëti narak-no vekëi koñdonän* ezüst gyűrűt önttettem mindig egy kis kopéka árán. M. d. 120.

Vö. zürjén: *nöbysny syjön mu* vettek rajta földet. WIED. 125. | *kyk yž vuzase kuim šaitön* két juhot három rubelért adnak el. U. o. || magyar: *Ugyan áron* (= votj. *dunän*) veszem meg tőled. MA: Bibl. I. 302. | *A mi vizünket áron ittuk, a mi fáinkat pénzen vettük.* Tóth J. IstN. 79. | *Nekem nem kell az üdvösség, árán a te szép lelkednek.* Tóth K. Költ. 78. | *Annyit ér a marha, a mennyin eladhatni.* Kovács: Közm. 135. | *Bécsbe egyet két forinton tartottak.* Lev. II. 32.

g) Néha az -ä-n rag a cselekvés tárgyát jelöli. Bizonyos igéknél a tárgy egyszersmind eszköze is a cselekvésnek: pl. *kövel hajigál* és *köveket hajigál* stb. Pl.

gižiräs piñinim gižirto, kuž bižinim šoyalto, kižer sitänim palkkalto csikorgó fogammal csikorgatok, hosszú farkammal csapintok, hig szarommal fecskendezek. M. 121. | *jiřjosiniz šonaltisa* az ő fejeket hajtogatván (Kár.) Márk 15, 29. | *gužäm vuän vilä pažad-kä, kwaž zoroz* ha nyáron vízzel felfelé locsolgatsz, esni fog az eső. M. bab. 47. | *Šunü vedra-tir vuän adamilän mirdän pottäm tilaz kistöz* Sunyi egy teli veder vízzel leönti (tkp. önt) az embernek nehezen meggyújtott tüzét (tüzére). M. 139. | *muš-tubiš adami lekäniz kuläm murtlän jiraz pir-ak tiräniz ležäm* a mézszedő ember dühében egyenesen a holt ember fejéhez ütött (tkp. dobott) fejszékével. M. 134. | *džuštšj... adamiž tšapkisen ležani kutiškem* a róka szilánkokkal kezdte az embert megdobálni. WICHM. II. 105. | *dž. eššo tšapkisen ležem* a róka ismét szilánkot dobott. U. o. 108. | *inmarlen vožez potem-no tiren ležem* isten megharagudott és utána dobta fejszékét. U. o. 77. | *adami sojen kymisaz šur-puņo pukitšeniz ipsa ležem* der Mann schoss ihm einen mit einer Hornspitze versehenen Pfeil vor den Kopf. U. o. 86.* | *baņadi*

* Vö. *Mardan-ataiez pukitšen ibjuini kutiškillam* M.-a.-ra (acc.) nyilakkal kezdtek löni. WICHM. II. 100. | *adami pičšäueniz ibem päuesmurtez* az ember az erdei manót meglötte puskájával. WICHM. II. 84. | *jiř-pidsaz pičälän ibäm* puskával az agyába lött. M. 134.

bezen zirdzeus kenjetek festéket arczotokra. WICHM. I. d. 134., 135. Gavr. d. 322. *) | *Mikalla giráz süzjändz borzasa, kijéndz serpaltä* M. eltakarván ruhája aljával a súlyvasat, kezével egyet lódít. M. 91. | *vuzinjiz vösáskom* régi [kenyeret] áldozunk. WICHM. I. im. 2.

Vö. magyar: *Láttanak engemet és fővel ráztanak* (moverunt capita sua). Kesztc. 306. | *Hogy kövekkkel és ganajjal ki nem hajigálnának az városból.* Mon: Képt. 48b. | *Hozzájok hatni nem nehéz, mint nyillal a merengő holdba löni.* Szenv: Messz. 172. | *Ökrökkel és ürökkel áldozom te neked.* KulcsC. 153. || vogul: *jüntép-sam-nälél listä* pánczélszem nyilát rálötte. VogNGy. I. 13. | *zansaj na'irél tot vaxtálu* hímes nyerget vess ott rá. U. o. II. 327. || osztják: *man nuyat kézeat medem* én neked kést adok (= téged késsel ajándékozlak meg). PATK. Szót. 72. | *mant évejat ent mejöt, pagat ent mejöt* nem adott nekem leányt, nem adott fiat. PATK. Irt. Ostj. II. 102.

h) Az -ä-n ragnak még egy feltűnő használatáról kell itt megemlékeznünk. A passivum és vele egyértékű kifejezések mellett néha -ä-n raggal jelölik meg a cselekvőt. Az élő nyelvben — úgy látszik — ez a szerkezet alig fordul elő.

Átmenetül az igazi eszközhatározóról erre az eredethatározóra az olyanok szolgálhattak, mint: *kítše gine minam azbars? kotira kotirtemin kirpitšnoi stena ien* milyen csak az én udvarom? Köröskörül téglafalaktól (a ném. fordítás szerint *von Ziegelwänden*) van körülvéve. WICHM. I. d. 441. || Vö. *tüloiez ben kätin? zek tiren korallam* wo sind die Flügel? Sie wurden mit der grossen Axt zerhauen. U. o. d. 449.

ketše gozjamyn val való todysjosen mint meg volt írva az előretudóktól. Márk 1, 2. (WIED. Votj. nyt. 29.)**) | *zakonez Moiseien sotemyn val* a törvény Mózes által adatott (KÁR.). Ján. 1, 17. | *kudyz kyltem lulen kur-adže* welcher durch einen stummen Geist leidet. Márk 9, 17. (WIED.)

Vö. zürjén: *byd jözjasön mustömtöma loannyd* minden embertől gyűlöltetni fogtok. WIED. 124. | *dukön kyrö nuodöma völy* a Lélek által a pusztába vitetett. U. o. || osztják: *čätäm xoina savyla?* házam kitől őriztetik? AHLQV. 5. | *täbetmet ürtne it pägdäi tu* a hetedik hőstől ő leveretett. PATK. Irt.

*) Vö. *kuuem murtjos wulan sotem pudores virze oži mugorazi zirdäo vüuem* die Verstorbenen hatten so ihren Körper mit dem Blute des geopfertem Viehes geschmiert (a vérét testükre kenték). WICHM. II. 75.

**) Vö. *prorok-vamän ože süsa gožtiskäm* így vagyok megírva a prófétánál (KÁR.) (a prófeta által) Kaz. Mát. 2, 5.

Ostj. II. 2. | *Isus jeming lilna tuvim us tal tagaja* Jézus a szent lélek által vitetett puszta helyre. HUNFALVY NyK. XI. 178. || magyar: *Kísértetekkel háborgattatol.* VtkC. 68. | *Az bűnösök inkább térnek [= térítettnek] istenhez az egyes beszéddel, hogynem az kemény fegyelmel.* VirgC. 48.

i) Végül az -*ä-n* ragnak még egy különös használatáról kell itt szólnunk; t. i. az esküvést jelentő kifejezésekben az -*ä-n* rag mintegy az esküvés eszközét jelöli. Pl. *önkargasky inen-no mužemen-no* ne esküdjél se az égre, se a földre. Mát. 5, 34. 35. | *kutyškyz inmarlen nymynyz sezskynny* kezdett isten nevére [esküdve] tagadni. Márk 14, 71.

Ez a szerkezet, úgy látszik, csak az evangéliumfordításban fordul elő. Az élő nyelvben rendszeren a *ponna* névutót használják, pl. *Inmar-ponna, šundi-ponna, tolež-ponna, íanü-ponna, tilä-ponna, logono mužemä-ponna, aš ulonä-ponna ta užaz oj kar* Inmarra, a napra, a holdra, kenyerekre, tüzemre, tapodó földre, hátra levő életre [mondom], ezt a dolgot nem tettem. M. 192.

Vö. zürjén: *kor kody jorsäs oltarön, syja ninöm, a kody jorsäs kozinön* valaki esküszik az oltárra, semmi az, de valaki esküszik az ajándéokra.... Mát. 23, 18. | *zaklinajta tenö lolja jenmön* ich beschwöre dich bei dem lebendigen Gott. WIEN. 125. || magyar: *Hamisan esküdtem oltáron, ereklyén, keresztén, kézen.* VirgC. 5. || Vö. a latin *per* hasonló használatát.

8. Egyéb módhatározók.

a) Az -*ä-n* ragos határozó a cselekvés módját jelöli. Pl. *utčasa, utčasa mirdän šuräs-vilti koškis goršok-vuzasaz šettäm* keresett, keresett és nagy nehezen előtalált egy házaló fazékárust. M. 142. | *adamijoslän solikänizi mirdän, mirdän-ginü üstäk kili* az embereknek bűnei miatt csak nagy nehezen lehetett, hogy le nem estem (csak nehézséggel maradtam lesetlenül). M. 72. | *kwañer Šuni gurtaz mirdän bertoz* szegény Sunyi nagy nehezen hazatér. M. 139. | *Šajtan mirdän vulän pidäsaz vuäm Šajtan* nagy nehezen a víznek fenekére ért. M. 49.*) | *ta adami kot mužem-vilän tuž šugän til pottini turttoz*

*) Vö. *ta-berä gěžë-bědša murtäz mērdäm lulän gid-kap' -ažü vuttä* ezután a köröm nagyságú embert felholtan (tkp. alig lélekkel) az istálló ajtaja elé viszi. M. 93. | *mirdäm piroz uzir in-dunjaä* a gazdag nehezen megy be a mennyországba. Glaz. Mát. 19, 23. Ezekben a rag elhomályosult és egységes szónak érzik a ragos alakot (ámbar lehetséges, hogy *mirdäm* egy igének -*m*

ez az ember nagy bajjal igyekszik tüzet gerjeszteni a nedves földön. M. 139. | *ta sebet-korka arlê-bêdâ gurt-kuza rádân mu-zon korkan luâ* ez a sebet-ház minden évben sorban más-más házban szokott lenni. M. 171. | *lizen no gorden dišâškemišos, milam apaišos ebŕu-a?* a kék és vörös öltözetűek (tkp. kéken és vörösen öltöztetettek), nem a mi nénéink-e? WICHM. I. d. 186. | *ŕšuzen no vožen dišâškemišos* jene gelb und grün angezogenen (Kinder). U. o. d. 139. | *so-vamân vedîn-kišno tuž kañilân oj bigatsal potni* azon (a folyón) a boszorkányasszony igen könnyen nem tudna általjutni. M. 82. | *kañilân pukni* kényelmesen ülni. M. VotjSz. 121. | *kapcijân v. kañilân vožni* kényesen hánni vlkivel, elkényeztetni vlkit. M. VotjSz. 674., 122. | *kapcijân ulini erik šotisalid-kâ* adnál bár [nekik] módot, hogy könnyűséggel élhessenek. M. 163. | *vožojos umožin gine saldatlêš kirossê baštillam* a vožo-k nagyon ügyesen elveték a katona keresztjét. WICHM. II. 135. | ... *umožin ortšiliz šepjostî* óvatosan elment a kalászkok mellett. U. o. 142.

Vö. magyar: *Magasan repül a daru, szépen szól.* Népdal. | *Ugy-e gyöngyen gyün most* [a ló] = szépen, gyönyörűen (Nép, B.-Füreden). MHat. I. 207. || *Teljességgel semmiképpen nem akarja.* DebrC. 206. | *Mind egy móddal legyenek leírva.* Kaz. Lev. I. 242.

b) Ritkábban fordul elő az ú. n. figura etymologica. Pl. *otên këržasa, äktêsa türle šêdonân šêdo* ottan énekelve, tánczolja különféle játékot játszanak. M. 169. | *kulonen med kuloz* halállal haljon meg. Mát. 15, 4. (WIED. Votj. nyelvt. 29.) || vö. *myrikiz ur šinikilien börtsa minoz, bertikiz dun šinikilien börtsa bertoz* odamentében gennyes könnyel sírva megy, visszajöttében tiszta könnyel sírva jön vissza. WICHM. II. tm. 132.

c) Kivételes az -*ân* ragnak a magyar -*ként* ragnak megfelelő használata: *kizâm-palkkâmjosmâ udaltiti, azves-šêdân tišati,*

képzős igeneve; vö. *luêkâm titkon*, alattomban). Mert hogy igazán létezik a ragtalan szó (a mit WIED. állított: *mird* «Gewalt, Zwang, Anstrengung», de MUNKÁCSI kétesnek tartott), bizonyítja WICHM. 339. dala: *pešaišê, todimê aže mirt šotiskod ug nagyatyâm, erövel ismeretlen helyre adsz (küldesz).* Éppígy WICHM. II. 82. *sovos viuišên mirt-mirt kiskisa pottillam . . . musir-bektšêiez* ők fölülről nagy erőlködéssel húzván, kihozták a méhsörös hordót. Ezekben *mirt* már ragtalan határozószó, éppígy mint pl. *kizâm dumâ-nâimâ bur pottê* elvetett gabonámat, életemet növeszd ki jól. M. 169. | *šêžiez bur med potoz* a zab nőjjon jól. WICHM. I. 138. | *jun éogasa* erősen megintve. M. 118. stb. stb.

kamiž-kuroān kurojati a miket elvetettem, elszórtam, természetesen, magoztasd [olyanná], mint az ezüst, sarjaztasd [olyanná], mint a nádszál. M. im. 7. | *tšukna džuzam šundî pala, tel lopataze kutisa, telli pumit pallkisa zarñien azvešen med pištoz* wenn wir uns des Morgens gegen die aufgehende Sonne stellen und die Worfchaufel ergreifen und das Getreide gegen den Wind werfen, mögen dann die Körner wie Gold und Silber glänzen. WICHM. I. 147.

d) Mértékhatározók. Közvetlenül az eszközhatározókból indultak ki, «a mennyiben a mértékek, melyekkel mérünk, a mérésre eszközül szolgálnak, azokkal eszközöljük a mérést», pl. *iuzze puñien baštem, puñi vistem* wenn du (aus dem Kasten) mit dem Löffel Getreide nimmst, so siehst du keine Spuren nach dem Löffel. WICHM. I. 133. | *kizē mertanān mertadē-kā, tiledlē-no ēčān mertaskoz* a minémű mértékkel mértek, olyanlan mérnek néktek. Kaz. Mát. 7, 2.

Már igazi mértékhatározók a következők:

ištopān no žiñijān vinadās juom! šalčkāān-no žiñijān surdās juom! egy palaczkot és felet iszunk a pálinkátokból! Egy kártust és felet iszunk a sörötökből. M. d. 189. | *odik puñijān šed-kā šiomē* ha egy kanál levest eszünk. M. d. 178. | *milem aslemlī no surmes juñi ug vedraien ug šoto* mi nekünk magunknak sem adnak sört vederrel inni. WICHM. II. 167. | *kiktē-tize juem bere kuriz vedraien* mikor a másodikat megitta, vederrel kért sört. U. o. 166. | *solī vajzī stopkaien* sur hoztak neki egy pohár sört. U. o. | *aršinen aršinen uko baštimi* több rőfnyi paszomántot vettünk (több rőffel vettünk...). U. o. I. d. 94. | *oido apai bazare turlī burtšīn baštini; turlī burtšīn miškāuen* [gyere,] leány, a vásárra különféle selymet venni; különféle selymet [veszünk] zolotnyikkal. U. o. d. 207. | *uboān, uboān vož sugoned* egész kerti ágygyal van zöld hagymád. Gavr. d. 32.*)

Vö. zürjén: *ötivvam vedra kujmōn* szedünk három vederrel. NyK. XVII. 381. || magyar: *Maradna az morzsalékokban hét kosárral.* Zvon: Post. II. 185. | *Majd elválík, hány zsákkal telik.* Népk. II. 414. | *Nem adnál el az eszedbül egy gyűszűvel?* Nyr. IV. 177.

*) De vö. ragtalanul is: *so bides vedra vinaiez juem* egész veder pálinkát ivott. WICHM. II. 167. | *odik no čarka kabaktās šotsaldē-kā* ha egy pohárka korecsmái pálinkátokat adnátok. M. d. 181. || *Suñi vedra-tir vuān adamilān mirdān pottām tilaz kištoz* Sunyi egy teli veder vízzel leönti az embernek nehezen meggyújtott tűzét. M. 139.

e) Tekintethatározók. Azt fejezik ki, mire nézve, milyen szempontból állítunk valakiről valamit. Pl.

kék pēdēnēdē-no čutiskodē két lábatokkal sántítottok. Istor. 56. | *ton dīriad džētš ulim kot main* a meddig éltél, jól éltünk minden tekintetben. WICHM. I. d. 455. | *gidam mīni'm-kε, utš-kimon maialtškimon gonen tusen, kaliklā ušiamon veramon, vožāškimon kač šot gib* (uns) eine solche Herde, dass wenn wir in den Viehstall gehen, es der Mühe lohnt, sie zu betrachten und zu streicheln, sowohl was auf die Haare als was auf den Wuchs ankommt, dass sie von den Leuten gerühmt, erwähnt, beneidet würde. WICHM. I. im. 30. | *kuž, purš jīrsien, kuž tedī dišen, džūžit peres murt kač* hosszú, szürke hajával és hosszú, fehér ruhájában magas öreg emberhez hasonló. U. o. II. 142. | *so kyšno val vyžyen Sirofinikianyšen* vala az az aszszony Siró-Fenicziának tartományából való, nemzetsége szerint (KÁR.) Márk 7, 26.*) || *odik nēnallē odik-odik tejkān tupāškēsa* megegyezvén (megalkudván) egy napra egy-egy tallérban. Kaz. Mát. 20, 2. (M. VotjSz. 380.)

Vö. magyar: *Szólással és nyelvvel idegen vala*. DomC. 96. | *Fél lábával sánta* (Göcsejben). MHat. I. 385. | *A tábor hatalmasb erővel, mint számmal*. Ar: (csal. kiad.) II. 387.

Névutók.

1. *šamän* (a sarapuli, malmyši, kazáni nyelvjárásban; *šamen* a malmyš-uršumi, beszermani, glazovi nyelvjárásban), *šamīn* (glazovi nyelvj. WICHM. II. 130.), *šain* (jelabugai nyelvj.; *šaiin* jelabugai nyelvj. WICHM. II. 92.), *šeän* (sarapuli, malmyši nyelvj.) szerint, módjára, hasonlóan, mint (*šam* szokás, tulajdonság, mód, természet, minőség. M. VotjSz. 447.). Példák a rendes használatra:

vaškala dīrja nīmī-kut-no ačami-šeän verāškoz hajdani időben a szűnyog, légy is ember módjára beszélget vala. M. 131. | *peres murt-šamän kešāškēnē kučkū* öreg ember módjára kezd kiabálni. M. 94. | *duriñči majsī-šeän malpasa...* a darázs úgy gondolkozván mint a vadméh... M. 58. | *kilzā bittitāk Bursin euž val-vilaz tātēisa tuo-šeän vorttoz* szavát be sem fejezve, B. sárga lovára pattan és nyilként nyargal el. M. 61. | *por-jīrjos kubista-jīr-šeän ušo* a cseremisiz fejek káposztafő módjára hul-

*) Részben eszközhatározó, de részben már tekintethatározó pl. a következő: *bidžim āksej kazna tīrni med jurtod nanān, životān, mušān* a fölséges császár kincstárát kifizetni segíts gabonával, marhával, méhvel. M. im. 6. c).

lanak. M. 62. | *kion vištäm-sámän žičilän korkastiz pegžäm* a farkas esztelen módjára kimenekül a rókának házából. M. 125. | *gorod-kužo šundi-ämes-pi-seän kezit purtijis pozis purtijä piräm* a város ura, úgy mint a nap sógora, egy hideg katlanból forró katlanba ment. M. 72. | *kurüged ataz-seän-kä čorjaz, isan luoz* ha tyúkod kakas módjára kukorékol, baj lesz. M. bab. 15.

Éppígy: *ud-murt-seän vošaško* votják módra imádkozom. M. 67. | *ud-murt-seän vošaškini kulkäm* votják módra kezdett imádkozni. U. o.

E példákban a mondat alanya volt a hasonlítás tárgya. De gyakori az az eset is, hogy a mondat tárgyat hasonlítjuk valamihez. Példák:

sojü kinli-kä semna-puškad vuzam-seän šot azt add oda valakinek családbelijeid közt áru módjára. M. bab. 75. | *kizäm jumä-ñainmä uzidä, boridä-seän kismati, mulati* elvetett gabonámat, életemet érleld és magoztasd (tkp. bogyóztasd) úgy, mint földi epredet, bori-epredet. M. 152. | *nün-puüz-sain, bad-puüz-sain pušjitisalid-kä, uzijaz sain kismatisalid-kä, bori-jüz-sain žomžisalid-kä* vajha felhajtánád (t. i. az elvetett magot) mint a hársfát, vajha mint a fűzfát; vajha érlelnéd meg mint a földi epret, vajha fejlesztenéd ki, mint a bori-epret. M. 162. | *valäz ton piči majä-kä-seän-ginä pid-kuspad pačkatid-no, tuž žog bižid* te a lovat mint valami kicsiséget lábad közé szorítottad és igen gyorsan futottál. M. 112. | *gurtä piris čeraz-čuraz tuzonaz-sain, lis-vuüz-sain nuläs-sori, čabi-sori ležisalid-kä* a faluba menő betegséget, kórt hajtánád bár mint a port, mint a harmatot erdő mögé, sövény mögé. M. 163.

Ritkán vonatkozik a hasonlítás a mondatnak egy más részére, pl. *mon soles žiržä atasles-seän šogo* én leütöm a fejét, valamint egy kakasnak. M. 71. | *mali noš tonid minam ažilän adami-seän vetlämez kulä?* ugyan minek kell neked, hogy az én atyám ember módjára járjon? M. 78.

Gyakran a *sámän* cselekvést jelentő elvont főnévhez járul, és a mondat igéjében kifejezett cselekvés van hasonlítva az elvont főnév jelölte cselekvéshez. Pl.

kípilän veram-seäniz-ik šuräs-vilin tijüz šettäm a fatönk mondása szerint az úton tavat talált. M. 69. | *adami Inmar veramez-seän kulilä* az ember Inmar mondása szerint meghal. M. 52. | *veramed-seän med luoz* legyen kívánatod szerint. M. 54. | *so murt obida kosem šamen karem* az az ember az erdei manó paranca szerint cselekedett. WICHM. II. 56. | *Noj-kišno Šajtanlän dišätämez-seän sur požtisa kartaz kudžitäm* Nojné Šajtannak tanítása szerint sört főzvéen, férjét lerészegítette. M. 51. | *mon pinal vištäm murt, vošaškini-no kuläez-seän ug va-*

laški én gyermek, esztelen ember [vagyok], nem tudok imádkozni sem, a mint kellene (tkp. kell-je szerint). M. im. 1. a). || figura etymologicával: *oži ulon šain ulsa vilsa ta noš val utšânî mînem* így élve, ismét lovát keresni ment. WICHM. II. 94.

A következő két mondatban feltűnő a puszta -*ä-n* rag használata (inkább *šamän* névutót várnánk ott): *odig gurtšis kîk saldatjos likto vîlem pusen gurtaz* egy faluból [való] két katona sors szerint (a német ford.: der Entscheidung des Loses gemäss) haza ment. WICHM. II. 134. | *mynam dyšetonen med uloz* er lebe nach meiner Lehre. WIED. Votj. nyelvt. 32.

šamän határozószókhöz is járul: *vor ašla-šeän-ik val vilîn vortîlâ* a tolvaj épp úgy nyargal a lovon, mint előbb. M. 134. | *žiči ašlo-šeän-ik so-pumitâ-no kešaskoz* a róka egészen úgy, mint előbb, ő elibe is kiabál. M. 121. | *soki so adamilân kišnoez nîriš-šeän-ik olo-kin jurttišjosinîz* . . . *čisto permitâm* akkor az embernek a felesége az előbbi módra bizonyos segítőkkel . . . mindent elvégzett. M. 70.

ta šamän ezen módon, ezen mód szerint, így: *milam ta šamen musoiáškemmi ad'amivîš eböu, inmarliš* az ezen módon kötött barátságunk nem embertől, hanem istentől való. WICHM. I. d. 201.

so šamän azon módon, azon mód szerint, úgy: *so šamen soie og džî'ni nîndu vožîni kurue* úgy kell őt másfél napig tartani. WICHM. I. 183.

2. *kojôn, küjên* -módon, pl. *so-küjên peri bertâm* úgy (olyan módon) tért vissza a manó. Gavr. mes. 12.

3. *muzän* módjára, szerint, pl. *sobre kua-keš muze'n-ik eddam bekšîni* azután kecske módjára kezdett mekegni. WICHM. II. 132.

9. Okhatározók.

Legnagyobb részük az állapothatározóra vihető vissza, mint példánk mutatják; más részük az eszközhatározóból fejlődött.

Az -*ä-n*-ragos okhatározónak alapszava rendszerint a mondat alanyának állapotát jelenti és ezért rendszeren személyraggal van ellátva. Pl.

ta kilâm žiči-pijosiz kion as lekäniz žičili vandilni kutkâm ezeket a megmaradt rókafiakat a farkas a rókára való haragjában megszárolni kezdte. M. 125. | *muš-tubiš adami lekäniz kulâm murtlân žiraz pirak tiräniz ležâm* a mézsedő ember dühében egyenesen a holt ember fejéhez hajított a fejszékével. M. 134. | «*ä kaltak, vîztâm kenak!*» *kešaskoz kuräktämäniz* «Oh jaj, esztelen ángy!» kiáltoz kinjában. M. 62. | *so-berë ud-mort*

rodhaosse žalameniz kutskiz kurinî zorze sojoslen no keseg vilaz ezután a votják ember megsajnálván rokonait, az ő földjükre is kezdett esőt kérni. WICHM. II. 140. | *žiči kiškamäniz vištämmisa, uknoäti pirak täččisa pegžoz* a róka rettegésében eszét vesztvén, egyenesen keresztül ugrik az ablakon és elfut. M. 122. | *koňa-kä nunal ortčisa, noš-ik ušjaskäm so adami kudžämäniz* néhány nap múlván, az az ember részegségében (tkp. részegedtével) ismét dicsekedett. M. 70. | *gondir ušša kwäläkjamäniz täččamez-no ug lu-ni* a medve leesvén, ijedtében ugrani sem tudott már. M. 121. | *lud-keč šum-potämäniz assä ačiz-no šodimtä-ni* a nyúl örömeben magán kívül volt (tkp. maga magát sem érezte már). M. 122. | *muzon kionjos kurdamenizi baškit vilä tubisa, ogez ogzä paškatiljam* a többi farkasok ijedtükben a lépcsőre mászván, egyik a másikat nyomogatta. Votj. nyelvmut. NyK. XVII. 256. | *atšiz tuž kema wue-men uno kišnovi vuem* mivel ő maga sokáig élt, sok felesége volt. WICHM. II. 98.

Külső ok: *ta inan-tirosän adami inanlés sizä-sanzä-ik oz šod viläm* ezen gabonabőség miatt az ember a gabonának becsét nem ismerte. M. 53. | *lun-ažü-šori vusa, adamijoslän šolikänizi mirdän, mirdän-ginä uštäk killi* a déltájékra érvén, az embereknek bűnei miatt csak nagy nehezen lehetett, hogy le nem estem. M. 72. | *so udmortlen valameniz kurinî kuažlés kuaž šotiz* mivel az a votják ember tudott istenhez imádkozni (istentől kérni), isten esőjét adta. WICHM. II. 141. | *šudonez ev elén nuem so murt jarätontemze nälze tšattšais tšotš* mivel nem bírta őket eltartani, az az ember az erdőbe vitte magával azt a leányát, a kit nem szeretett. U. o. 156. | *so kuštämäniz mužem-vilän nukjos-gopjos-no badžin gurežjos-no kildillam* az által, hogy [a szájából földet] dobott ki, a földön hegyszakadékok, völgyek és nagy hegységek keletkeztek. M. 49. | *«tšip tšip» ginε kariwoz nuwes poškiied pukon ginε wuezes ves-tšäien* a fecske az erdőben csicsereg, mert az ág, melyen ül, gyöngé. WICHM. I. d. 409. | *öjlaš so dinä mynyny katyken* nem lehetnek vala velé szembe a sokaság miatt (KÁR.) Luk. 8, 19. | *každoj jangyšēn luoz-a adamily jukyškyny* szabad-é embernek elbocsátani az ő feleségét akármi vétékért? (KÁR.) Mát. 19, 3. | *džog potyz itsi mužemen* [a mag] hamar kikelt, mert kevés föld volt ott. Márk 4, 5. (WIED. Votj. nyelvt. 29.)

main? miért?*) *soin* azért: *ketšlen bižiz main vaktši?* miért rövid a nyúl farka? WICHM. II. 77. | *šundi toštid batirgäs, soin so tonä šuntä* a nap nálad erősebb, azért olvaszt el té-

*) «Miért?» rendesen = *malī? marli?*

ged. M. 130. | *čorigä bižam tiros leša ini tuž, so in lo biži tuž* sokit luiz igen sok lehet már a halam a farkamon, azért lett bizonyára farkam igen nehéz. M. 126.

Az eszközhatározóból kell magyaráznunk az intranszitiv igék mellett előforduló efféle okhatározókat: *višak bam̄ pežiz ni šundijen* arczom egészen megégett a naptól. WICHM. I. d. 447. | *kitin ben tšatšaid? tšl̄in sutskem* hol van az erdőd? tűzzel elégett. U. o. d. 450. | *kin-ke ug osky, šelyken byroz* a ki nem hisz, az bűne által pusztul el. WIED. 151. | *šundy pōšen šujaz* a nap hevétől elszáradt. Márk 4, 6. (WIED. Votj. nyt. 29.) | *kilän višikid, Kildäjli mar-kä-so šiz* ha ragadós betegségben (tkp. betegséggel) sínylődöl, fogadj valamit *Kildäj-nek*. M. bab. 71. | *viš toležän višis* holdkóros (újholddal sínylődő). Kaz. Mát. 4, 24.

Vö. zürjén: *vir-petömön visis* sie war krank am Blutfluss. WIED. 124. | *kitön biš? vaön kusöm* hol a tűz? A vízzel elaludt. NyK. XVII. 397. | *kitön baña vais? baña vaön kusöm* hol a fürdő tűz? Fürdő vízzel elaludt. U. o. 398. | *žarön li oz čeglas* a melegtől csont nem törik el. U. o. 411. | *ketón ina šyd v̄yris? biön p̄e sōčém wo* [ist] denn der dunkle Wald? Er ist durchs Feuer verbrannt. GENETZ, SUS. Aik. XV, 1. 40. || magyar: *Szemei a vérrel és a sírással meghomályosultak*. WinkC. 94. | *Látta, hogy a szarvas ez füvet ette, és meggyógyult vele*. Mel: Herb. 40. | *Vitéz Zrinyi szavával megbátorodtak*. Zr. 5. 36. Vö. MHat. I. 386.

10. Exessivus.

Az eszközhatározóból magyarázható. Vö. *ukoien uris mi punimi* wir flochten eine Peitsche aus Tressen (WICHM. I. d. 119.); de ezt úgy is értelmezhetjük, hogy paszománttal, ezüstfonállal fontuk azt az ostort (vö. *ukoän uris mi p̄enimē* mi ostort fontunk ezüstfonállal. Gavr. d. 50. M. Votj[Sz. 110.) Példák:

mi koškiškomi tuž kid'okē kamizen vižiam viž v̄juti mi igen messze megyünk nádból vert hídon át. WICHM. I. d. 248. | *kamizen korka mi leštim* nádból építettünk kunyhót. U. o. d. 282. | *šu-puen leštem baskištj* kányafából készült létrátok. U. o. d. 142. | *tilad korkadi pužim no koren* házatok fenyőgerendából [épült]. U. o. d. 148. | *v̄jūami dišam pašiosmi, kōna kuenzs um toškē* magunkra öltött bundánk, nem tudjuk, hány juhbőrből készült. U. o. d. 314.)*

*) Vö. *tilad korkadi pužim no koren, urdes uk'nodj*

II. A -län-ragos határozók.

A -län rag könnyen elemezhető; az *n* benne a locativus jelölője, az *l* (-*la*) pedig «tájék, oldal, irány» jelentésű (zürj. *börta*, votj. *berla[-pal]* hátsó rész, *ulla* alsó, zürj. *ulysla* alsó rész, zürj. *görala* «hegyoldal, hegytájék» stb.); a -län rag tehát pontos megfelelője a finn -*lla*, -*llä* ragnak. Mindkettőnek eredeti jelentése tehát adessivus (magy. -*nál*).*)

Az adessivus ragjának MUNKÁCSI szerint az összes votják nyelvjárásokban mindig -län az alakja. WICHMANN szövegei azonban némileg eltérő alakokat mutatnak. Ezek szerint 1. mássalhangzó és diphthongus után az adessivus ragja -*len* alakú; pl. *džážeglen*, *tšěžlen*, *nillen* WICHM. II. km. 77; *baijoslen* I. d. 400; *atailen* II. 99; *agailen* I. d. 199; *atailen* I. d. 10; *ekseilen* I. d. 416; *väulen* I. d. 124; *niulen* I. d. 111, 112. — 2. Aglazovi és beszermani nyelvjárásban magánhangzó után is -*len* az adessivus ragja; pl. *pilen* I. d. 437; *mumilen* I. d. 464; *kužolen* I. d. 432; *pilen* I. d. 474; *solen* II. 164. — 3. A malmyž-uržumi nyelvjárásban magánhangzó után -*uen* és -*uen*, még pedig *a*) *o* és *a* (ill. *o* és *ä*) után -*uen*, pl. *tšátsäu en* I. d. 7, 95; *korkäu en* I. d. 56; *papäu en* I. d. 156; *uksou en* I. d. 20; *souen*, *kišnu en* II. 70; *kužou en* I. d. 187. *b*) a többi magánhangzó után pedig -*uen*, pl. *piu en* I. d. 109; *ad'amieu en* I. bűv. 5; *kikiu en* I. d. 308; *pušmoliu en* I. d. 281; *anaieu en* II. 53; *vuu en* I. d. 308; *kiš-puu en* I. d. 34. (A jelabugai nyj. a -*len* helyén magánhangzó után szintén többnyire -*uen*, -*uen*-t tüntet fel.)

Az *l* és *v* (*u*) váltakozása a votjában közösleges; pl. *val* és *väu* (WICHM.) ló; *nül* és *niü* (WICHM.) leány; MUNKÁCSINÁL magánál is találunk erre példát: *kanal*, *kanaw* (Kaz.), Sar. *kanava* [or.] árok, csatorna. M. VotjSz. 120.; *jav-*, *jal-* (inf. *jalini*, *præt. javi*, *javiz*, part. *jaläm*; Glaz.) = *javitti-* (Sar.) [or.] be-

piiäua házatok fenyőgerendából [való], oldalsó ablakotok üveg. WICHM. I. d. 148. | *praška-gozjosöz d'ez med lo* kantárcsatjai rézből legyenek. M. d. 87. | *sujiz zar'ni*, *poskesez pu* karja aranyból való, karperecze fából való. WICHM. II. tm. 428. || abl-szal: *véladé dišam léz dukästé olo pustollis vürid-a?* magatokra öltött kék zubbonyotokat vajjon posztóból varrtátok-e? M. d. 74.

*) Ugyanezen *l* és *n*-nek más összetétele is van a votjában. A -*ja*, -*ga* végű falunevék (*žumja*, *Vénja*, *Gondirja*, *Pelga*, *Purga*, *Možga* stb.) locativusa -*lan* végű, pl. *žumja*: loc. *žumjalan*. MUNKÁCSI, Votj. Népk. Hagy. 194.

jelenteni valamit a törvényszéknél v. másnemű hivatalnál. M. VotjSz. 260.; *dallaš-* (Sar.), Kaz. *daulaš-* perelni, veszekedni. M. VotjSz. 390. Különösen gyakori és az egyes nyelvjárásokra jellemző az *l* és *v* váltakozása a zürjénben. L. WIEDEM. 2., 27.

A főnevek *-län* ragos alakjainak a személyes névmásoknál a következő alakok felelnek meg: *minam, tinad, solän, milam, tilad, sooslän (sojoslän)*.

Vizsgáljuk most a *-län* ragos határozók használatát. A rag eredeti funkciójában ma már nem használatos. A *-nál* kifejezésére ma már inkább egyes névutók szolgálnak (*bordän, dorän, diän, -nän, vozän*).

A *-län* rag csak kivételes esetekben *-nál* jelentésű. Pl. *prorokjoslen van gožtemyn* a prófétáknál meg van írva. WIED. 117.

A mai nyelvhasználat már csak két viszony megjelölésére hazználja, t. i. a dativus possessivus és a genitivus kifejezésére.

a) Dativus possessivus.

Az eredeti helyi jelentésből való fejlődése nem szorul magyarázatra: *nálam van valami, nekem van valamim*. Példák: *odig adämilän kvin piez viläm* egy embernek három fia volt. M. 108. WICHM. II. 131. | *vaškala-dirja odig adämilän kvin niliz viläm* hajdani időben egy embernek három leánya volt. M. 80. | *so kišnolän dusimez viläm* annak az asszonynak szeretője volt. M. 133. | *ovol-a ta gurtän kinlä-n-kü miži-kudiro šubäez* nincs-e valakinek ebben a faluban hódrémes subája? M. 62. | *so pušmolju en tišiz ebönu* annak a mogyorónak nincsen magva. WICHM. I. d. 281. | *tinad vizmid-kä van* ha neked eszed van. M. bab. 91. | *üvül-dër mënäm deč vozä* nincs nekem jó rétem. M. d. 221.

-äm-végű igenév mellett: *ta kiž-vit nan-sukirjez bittitäk minäm bertämä ug lu* míg ezt a huszonöt kenyeret el nem fogyasztom, nem térhetek haza (nem lehet nekem visszatérésem). M. 142. | *gěžä-bëdsä murtlän vaškämez tatsë luä-dër* a körömnagyságú ember (valószínűleg) ide szállhatott alá (alászállása ide lehetett). M. 93. | *soki adämilän silämez-no ug lu-na viläm* akkor az ember még csak meg sem állhatott (megállása sem volt). M. 52. | *so-tiris baka-ämes-pilän baka-dori vetlämez-no luimtä-ni* azon időtől fogva nem járhatott többé a békavő a békához. M. 78. | *solän-no istaršinää pirämez uz lu* neki sem lehet a bíróságra jutni. M. 143.

Az *-äm*-végű igenév mellett nemcsak akkor használatos *-län* ragos határozó, ha az állítmány *van* vagy *nincsen*, hanem

akkor is, ha az állítmány *pot-* ige (eredeti jelentése jönni, keletkezni, támadni). Példák: *ékna sultisa, solän tuž šiämez potni kutkäm* reggel felkelvén, nagyon megéhezett (tkp. neki evése kezdett nagyon jönni). M. 125. | *odig-pol Inmarlän ta mužem-vilän ulišjosiz todämez-adžämez potäm* egyszer Inmarnak kedve jött kiismerni és megnézni az ezen földön élöket. M. 57. | *vištemlen tuž minemez pote vjuem* a bolond nagyon szeretett volna menni. WICHM. II. 78.

Végül még a következő kifejezéseket említjük, melyekben szintén possessivus jelentésű *-län* ragot találunk: *mon ton inti-jad žužasal, minam luoz-a?* én fölszállanék a te helyedben, nekem lehet-e? M. 72. | *minam kido karışkîni nîlî pote* én rokonotok akarok lenni (kedvem van...). WICHM. II. 179. | *Mikatlälän vožez potësa, odëgzälän dëraz šukkä* Miska megharagudván egyiküknek fejéhez csap. M. 88. | *minam ginz ug kulî, džëtš kalikioslen no kulz* nekem nem kell (élnem), a jó embereknek kell. WICHM. I. d. 459. | *utämedlän, vordämedlän kuläez-ik oval* ellátásodnak, eltartásodnak nincsen kívánni valója (tkp. kellője). M. d. 109.*

Vö. zürjén: *rutšjaslön em gujas* a rókáknak barlangjaik vannak. WIED. 117. | *omöl kailön omöl silöm* rossz madárnak rossz az éneke. U. o. | *nilän völem nel-piän* sie hatten ein Töchterchen. GENETZ, SUS. Aik. XV, 1. 37. || finn: *on hiirellä useampiakin reikiä* az egérnek több lyuka is van. BUD. Fny. 101. | *pojalla on mustat silmät* a fiúnak fekete szeme van. U. o. || Hasonló jelentésfejlődés a magyarban is van. L. SIMONYI, MHat. I. 235.

b) Genitivus.

A legtöbb esetben a genitivus ragja.

A jelentésfejlődést talán a következő példákkal világosíthatjuk meg: *tiläd todadi van medam?* esetekben van-e ez (gondoltok-e rá)? WICHM. I. d. 159. (Kétféleképpen értelmezhető: nektek esetekben van-e? és [a ti] esetekben van-e ez?) | *minam oläm kunoä ton oval* nem vagy te az én hívott vendégem. M. d. 185. (Nekem nem vagy vendégem, nem vagy az én vendégem.) | *kisnoedlän viriz tiros luoz* feleségednek sok lesz a vére. M. bab. 106. | *soki adämilän ian tuž udaltoz viläm* akkor az embernek gabonája igen (dúsan) termett volt. M. 53. | *so kuvem kisnoüen kiläm odig niuiz* a meghalt

*) Vö. rendszeren allativusszal: *kulä lüäm-dër äksejlë* bizonyára kellek a császárnak. M. d. 10.

asszonyinak hátramaradt egy leánya. WICHM. II. 70. | *vižuvün kuuem murt vañ ali minam* ich habe hier (nálam, nekem) im Raume unter der Diele einen toten Menschen. U. o. II. 82.

Példák a rendes használatra:

vižtamlän nuñjosiz žus-ulä ućkillam-no pop-žir pä otin killä a bolondnak bátyjai a pad alá néztek és a papfej csakugyan ottan fekszik. M. 109. | *Vu-murtlän kišnoez višä viläm* a Vu-murt felesége betegeskedik vala. M. 114. | *milam agailen kisišaz azvešen zarni žingirtoz* a mi bátyánk zsebében ezüst és arany csörög. WICHM. I. d. 199. | *tina d kwaraed badžin, milam mumimilän kwaraez pići* a te hangod nagy, a mi anyáknak hangja 'kicsiny. M. 118. || Elég gyakori az az eset is, hogy a birtokot jelölő szóhoz nem tesznek birtokos személyragot, pl. *žadžäglän milkid vu vilin, vorgotronlän milkid vañ-bur vilin* a lúdnak gondolata a vizen, a legénynek gondolata a vagonon. M. d. 193. a). | *nēllen milkid pi vilin, pilen milkid nil vilin* a leány gondolata a legényen, a legény gondolata a leányon. WICHM. I. d. 474. | *gužem-nēn allän nēnal kűž* nyári napnak nappalja hosszú. M. d. 71. | *ačmälän korkan olo-mar adam-žiy vañ* a mi házunkban valami emberszag van. M. 71. | *milam valjos savraško* a mi lovaink világosbarnák. M. d. 111. | *mēnam anakaj tuž viťü* az én anyuskám nagyon vár. M. d. 196.

Harmadik személyű, több birtokost jelölő alakok mellett a birtok is többszámú személyragot kap; pl.:

peresjoslän veramži az öregeknek mondásai (helyesebben: az öregeknek mondása; tkp. az öreg. mondásu k). M. 189. | *valjosidlän iznäsžossi puniškiž-kä* ha lovaidnak sörényei (tkp. sörényeik) összegöndörödnek. M. bab. 3. | *urt-mort nēljoslän danžē koškäm Kuzonä* a votják leányoknak híre (hírük) eljut Kázánba. M. d. 265. | ... *peresjoslen piži* ... az öregek fia. WICHM. II. 135. | *njułoslen kamalizi žingirtoz* a leányok kamali-ékessége csörög. U. o. I. d. 127. | *sooslen šur-juuazi tuž baddžin izži vañ* an der Stelle, wo ihr Fluss entspringt, ist ein sehr grosser Stein. U. o. II. 89. || Gyűjtőnév mellett egyes- és többszám is állhat, pl. *ud-murt kaliklän kotkudžles žec, kužmo bakatiržossi Kalmäz-vilin ulillam* a votják népnek legjobb és legerősebb hősei a Kalmäz mellékén laktak. M. 61. | *udmurt käuiklen vaškäua dirja jadijosiz viuem* hajdani időben a votják népnek hősei voltak. WICHM. II. 99. | *žuč kaliklän tatči liktämžles ažlo* az orosz népnek idejötté előtt. M. 61.

Mint mostanáig felhozott példáinkból kitűnik, a *-län* ragos szó rendszeren megelőzi a birtokot jelölő szót. De néha követi is. Pl.:

kušilez solen kijaltške bilincsei lepattannak. WICHM. II.

165. | *šede so pallanpal keturdeskiz jultošezlen kot* észreveszi, hogy társának bal oldala nedves. U. o. 119. | *so'birz so vedunen šaitanen koško ni gurtaz so vedun-murtlen* azután a varázsló és a sátán a varázsló házába megy. U. o. I. бүв. 36. | *nili — pe — minam potši na* a leányom még kicsiny. U. o. II. 180.

Vö. zürjén: *kor voas közain kerkalön* ha a ház ura jön. WIED. 117. | *te kö jenlön pi ha te isten fia* vagy. U. o. | *sije póplan noljéis nótomas úzjalno* sie wurde von den Töchtern des Geistlichen geführt, Erdbeeren zu pflücken. GENETZ, SUS. Aik. XV, 1. 37.

Genit. partitívus értelmében is használatos. Pl.:

pukšimä vâulen džetsiosaz a legjobb lovakra ültünk (a lovak legjobbjaira). WICHM. I. d. 172. | *odigez viuem so uen vištem* egyikük (közülük az egyik) bolond volt. U. o. II. 78. | *odigez soosten pileš viuem* egyikük kopaszfejű volt. U. o. II. 65. | *kuin šur eslen, kuttiz liktem, o'ti med koško* a melykén a három útnak jött, azon távozzék. U. o. I. бүв. 11. a).

A -län rag a magyar -é nomen possessi-képzőnek is megfelelhet. Pl.:

ta kišät minam surzilän-ug hiszen ez a kendő az én húgomé. M. 71. | *ištop vinää minam* enyém az üveg pálinka. M. 142. | *kiñlän so?* kié az? M. d. 160. | *urjaškom; kiñ kiñä vormoz, ukšo solän* birkózzunk; a ki a másikat legyőzi, azé a pénz. M. 91.*) || *ud-murtlän vošaskonez koť-kinlänleš badžin* a votjának imádsága bárkiénél nagyobb. M. 66. | *minam korka jütim miskivänä no luš tinadeti ug lu'-ug* az én házam tetején végigsúszni is lehet, a tiéden bizony nem lehet. WICHM. II. 108.

FOKOS DÁVID.

*) Vö. az allatívis -li ragjával is: *veš mar-kä žečez-burez viläm gorod-kužolän šundi-ämes-pili luäm* a mi jószága csak volt a város urának, mind a nap sógoráé lett. M. 72.